

POLITIČKE PRILIKE U IMBRIOVCU I ĐELEKOVCU OD 1918. DO 1941.

POLITICAL SITUATION IN IMBRIOVEC AND ĐELEKOVEC IN THE PERIOD 1918-1941

Hrvoje Petrić

Zavod za hrvatsku povijest

Filozofski fakultet

Sveučilište u Zagrebu

Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb

Republika Hrvatska

h.petric@inet.hr

Primljeno / Received: 5. 2. 2008.

Prihvaćeno / Accepted: 7. 5. 2008.

Rad ima dvije pozitivne recenzije

Izvorni znanstveni rad

Original scientific paper

UDK / UDC 94(497.5 Đelekovec):32]"1918/1941"

329(497.5 Đelekovec)HSS"1918/1941"

SAŽETAK

U prilogu se na osnovi izvora i literature obrađuju političke prilike u Imbriovcu i Đelekovcu od 1918. do 1941. godine.

Ključne riječi: Hrvatska seljačka stranka, Imbriovec, Đelekovec

Key words: Croatian Peasant Party, Imbriovec, Đelekovec

Đelekovec i Imbriovec su se krajem 1918. našli u sastavu Države Slovenaca, Hrvata i Srba koja je obuhvaćala teritorije spomenutih naroda u bivšoj Austro-Ugarskoj Monarhiji. O kraju Prvog svjetskog rata i proglašenju Države SHS, uz ostalo, đelekovečki ravnajući učitelj Izidor Rižnar u školskoj spomenici 1918./19. piše: »29. listopada 1918. prekinuo je hrv. sabor u Zagrebu nagodbu i savez kraljevine Hrvatske s kraljevinom Ugarskom; te ujedno svečano izjavio, da odsada više kralj. Hrvatska ne priznaje kralja iz Habsburško-lotrinske kuće Karla IV., niti druge vladare iz te kuće... Veliki je to bio i historični dan i silno oduševljenje u narodu; i potpisani pristupovao toga dana narodnom slavlju u Zagrebu.«¹

Dana 6. studenoga 1918. osnovan je mjesni odbor Narodnog vijeća za Đelekovec i okolicu. Predsjednik je bio Tomo Mikulandi (ratar, Đelekovec), potpredsjednik Blaž Posavec Majtan (ratar, Imbriovec), poslovođa (tajnik) Tomo Pavlek (ratar, Đelekovec), blagajnik Stjepan Vuljak (ratar, Đelekovec). Odbornici su bili podijeljeni po selima. Iz Đelekovca su odbornici bili: Ivan Čoklica (ratar), Mijo Pavlek (ratar), Josip Palčić (ratar), Pavao Cmrk (ratar i gostioničar), Andrija Palčić (ratar) i Mirko Tomašić (ratar). Iz Imbriovca su bili odbornici: Ivan Gjurkan, Ivan Fičko i Tomo Fičko (svi ratari), iz Zablatja: Mirko Bukovčan i Stjepan Globek (ratari), iz Malog Otoka: Mirko Sović i Andrija Kobača (ratari), a iz Veliko Otoka: Mirko Ružić (ratar) i Anton Oralek (trgovački poslovođa). Vođa narodne straže bio je Zlatko Vrančić (trgovac).²

Istoga dana, 6. studenoga 1918., kada je osnovan, odnosno javno izabran Odbor Narodnog vijeća za mjesto Đelekovec na javnoj je skupštini u Đelekovcu donesena sljedeća rezolucija:

¹ Arhiv OŠ Mihovila Pavleka Miškine, Spomenica za nižu pučku školu u Đelekovcu, zapis za 1918./19. školsku godinu.

² HDA, Narodno vijeće SHS, kut. 11, br. 303-304, 316.

»Seljački narod mjesta Gjelekovac održavši javnu skupštinu birao je 'Odbor Nar. Vijeća' s kojim se stavlja na raspolaganje 'Narodnom vijeću SHS' u Zagrebu, Sav ovdješnji narod oduševljeno pozdravlja Narodno vijeće, očekujući ujedno od njega što skoriju povoljnu reformu na polju javne uprave i socijalizacije svih prirodnih dobara (tj. rješenja agrarnog pitanja)!«³

Novoizabrani Odbor je u Zagreb uputio sljedeći tekst Narodnom vijeću SHS u Zagrebu: »Odbor moli slavno Nar. vijeće, da ovaj izbor primi do znanja te da ga potvrdi, a Odbor obećaje, da će se u svemu bezuvjetno pokoravati Nar. vijeću i izvršavati sve odredbe istog. Nadalje Odbor moli, da mu se pošalje što prije pravilnik i uputa, kojih se imade držati u svome djelovanju među narodom. Osobito moli upute glede odnošaja sa općinskim poglavarstvom, koje se u vrijeme rata pokazalo kao izrabljivačem uredovne vlasti. Ujedno se javlja, da je u tečaju osnivanje 'Narodne straže' po Odboru, jer smo upravo na granici Ugarske, te da se i nadalje uzdrži mir i poredak, koji dosad ovdje nije bio narušen. U Gjelekovcu, dne 7. studena 1918. Predsjednik Tomo Mikulandi. Odbor: Mirko Tomašić, Ivan Čoklica.«⁴

Već 10. studenoga 1918. Odbor Narodnog vijeća u Đelekovcu »moli slavno Nar. Vijeće, da mu se za osnovanu 'Narodnu stražu' u općini Gjelekovac - buduć smo upravo na granici Ugarske - podijeli po mogućnosti što prije oružje, tj. puške sa bodovima i streljivom. Pušaka molimo 100 komada, jer se općina Gjelekovac sastoji od 5 sela, te bi svako selo dobilo po 20 komada za uzdržavanje mira i poretka na području općine, a i proti eventualnog vanjskog neprijatelja.«⁵

Očito molba nije otišla na pravu adresu. Narodno vijeće SHS, odnosno njegova Sekcija za organizaciju i agitaciju je na ovaj dopis odgovorila tek 22. studenoga 1918. godine. »Na tamošnji dopis od 10. o. mj. priopćuje Vam se da razdiobom pušaka ne raspolaze ova sekcija već vojni odsjek Narodnog vijeća, pa se izvolite izravno na isti obratiti.«⁶

U dopisu od 20. studenoga 1918. Odbor Narodnog vijeća iz Đelekovca uputio je dopis Kancelariji Narodnog vijeća SHS (Sekciji za organizaciju i agitaciju) piše: »Na našu obavijest od 11. o. mj. o osnivanju 'Odbora Nar. vijeća' koju ste pronašli nepotpunom, javljamo Vam naknadno, da je na javnoj skupštini općine Gjelekovac dne 6. o. mj. izabran 'Odbor N.V.' za mjesto Gjelekovac, kako je već objavljeno. Za ostala mjesta općine, tj. za mjesto Imbriovec, Zablatje, Veliki Otok i Mali Otok izabran je također 'Odbor N.V.' na javnoj skupštini od 10. o. mj., koji se je, ali priklopio 'Odboru N. vijeća' kao pododbor. Ovaj pododbor radi sporazumno s odborom u Gjelekovcu pod zajedničkom predsjedništvom.«⁷

Sačuvan je popis dobrovoljaca narodne straže od 20. studenoga 1918. za prostor općine Đelekovec. Iz popisa donosim podatke samo za Đelekovec i Imbriovec. U Đelekovcu je bilo popisano 45, a u Imbriovcu 19 dobrovoljaca. U Đelekovcu je vođa čitave straže bio trgovac Zlatko Vrančić. Zamjenici su mu bili ratari Ivan Gregurek i Stjepan Sabol. Kao članovi evidentirani su još: Vinko Sabolić, Stjepan Tomašić, Tomo Tomašić, Ivan Šipek, Ivan Gregurek (trgovac), Ivan Gjureta, Ivan Kvakana, Ivan Kadija, Blaž Vuljak, Stjepan Sabol, Mijo Hrmadi, Josip Gregurek, Stjepan Gregurek, Blaž Hrmadi, Blaž Vuljak, Stjepan Dolenc, Stjepan Varga, Ivan Androlić, Tomo Vuljak, Pavao Krumpeštar, Josip Kvakana, Stjepan Palčić, Mijo Hižak, Mirko Virius, Ivan Čoklica, Ivan Tomašić, Mijo Vuljak (sedlar), Ivan Škrinjar, Ivan Sabolić, Tomo Rašan, Đuro Đurđina, Ivan Indir, Tomo Škrinjar, Tomo Palčić, Stjepan Gregurek, Pavao Vuljak, Stjepan Vu-

³ HDA, Narodno vijeće SHS, kut. 11, br. 305; Dio ove rezolucije donosi i J. Vidmar, Prilozi građi za povijest 1917./18. s obzirom na razvoj radničkog pokreta i odjeke Oktobarske revolucije kod nas, Arhivski vjesnik, sv. 1, Zagreb 1958., str. 115.

⁴ HDA, Narodno vijeće SHS, kut. 11, br. 306-307.

⁵ HDA, Narodno vijeće SHS, kut. 11, br. 308.

⁶ HDA, Narodno vijeće SHS, kut. 11, dopis 241-1918.

⁷ HDA, Narodno vijeće SHS, kut. 11, br. 310.

ljak, Stjepan Đuranek, Tomo Đurđina, Đuro Pavlek, Mirko Pavlek i Pava Mihalec (postolar). U Imbriovcu su zabilježeni sljedeći dobrovoljci: Blaž Posavec Majtan (zamjenik vođe za Imbriovec i Zablatje), Ivan Posavec, Đuro Šegovec, Pavao Punčikar, Mato Valent, Josip Gjurkan, Josip Medjimrec, Tomo Marjančić, Lovro Posavec, Đuro Punek, Mijo Marjančić, Tomo Posavec, Stjepan Prlok, Tomo Posavec, Tomo Majtan, Andro Friščić, Ivan Fičko, Antun Fičko i Antun Bebek.⁸

Uz popis dobrovoljaca narodne straže stavljena je i sljedeća opaska: »Ukupno 96 momaka Narodne straže za čitavu općinu Gjelekovac. Ova narodna straža ne posjeduje ni jedne puške kao ni drugog oružja, akoprem je isto vrlo potrebno za nas, jer smo upravo na granici Ugarske, to više, jer se čuju alarmantne vijesti, da su nekakve mađarske bande prešle Dravu i palile po nekim selima uz granicu (tako Šemovac na Dravi i bliža sela), pak je narod uznemiren radi tih događaja. U Gjelekovcu dne 20 studena 1918. Pavlek Tomo poslovođa. Odbor Nar. Vijeća Mijo Pavlek.«⁹ Ovo je ujedno posljednji sačuvani dokument o radu Narodnog vijeća za općinu Đelekovec.

Đelekovečki župnik je o tim zbivanjima zapisao: »Prevrat je prošao mirno i bez ikakvih incidenata u župi. Vrlo su nastradali zecevi i druga divljač povodom proglašenja slobode lova. I dozvola sadititi duhan najopsežnije se iskoristila! No morali su ga kasnije platiti. God. 1916. imenovan je župnik gjelek. vicearhidjakonom koprivničkog kotara. To nije probudilo u njegovih župljana poštovanje i ponos, već napadanje, uskraćivanje i jal. Valjda su mislili, da ta čast župniku puno nosi. Od tada su uskratili župniku izradbu i dovoz drva, podvoze u susjedstvo, popravljavanje ograda i zgrada itd. Sve to tobože zato što je nastupila sloboda i prestalo kmetstvo! Radi uskrate podvoza Bog ih dobro kaznio, jer su došli u Gjelekovac srbski vojnici, kojima su u svako doba i svaki dan morali davati podvoz, a koji su ih i dobro batinali.«¹⁰

Kraj Prvoga svjetskog rata obilježen je nastavkom kriznog razdoblja. Prema Dragutinu Feletaru: »Zelenokaderski 'ustanak', ujedinjen sa seljacima, buktio je Podravinom. Ravnica kao da se ustalasila, a osobito revolucionarno bilo je u Virju, Đurđevcu, Đelekovcu, Goričkom, Koprivničkom Ivancu, Kunovcu, Rasinji, Goli, Pitomači, Ždali i drugdje. Narod provaljuje u trgovine i spremišta bogataša, traži se agrarna reforma, opće pravo glasa, nacionalna jednakost i ostale slobode, organiziraju se skupštine i protesni skupovi, napadaju omraženi činovnici i vlastodršci, pa čak i vojne osobe i policija.«¹¹

Uz to je bio prisutno nekorektno ponašanje srbijanskih pograničnih stražara nastanjenih u ovom kraju 1919. godine. U spomenici škole u Malom Bukovcu, prema Mariji Winter, piše o zapovjedniku stražara Lazi Nikoliću: »Vidio sam u par mahova kako je taj nečovjek batinao čovjeka, da se siromah svijao i pada pred udarcima... Znao bi zapovijedati ljudima da mu dadu kola da se kamo odveze, pa ako se tko ispričao, to je odmah nudio batine, i kola su, bez oklijevanja bila u pripravi. Nitko mu nije mogao na kraj stati. Uzalud su bile sve tužbe proti takvim postupcima. Batinalo se u Legradu i u Đelekovcu...«¹²

Na području ludbreškog kotara su na početku lipnja 1919. bacani iz aviona i šireni leci. Leci su se obraćali vojsci, radnicima i seljacima. Njihovi naslovi su bili: »Radnici i vojnici«, »Siro-masi i ratari« itd. Svojim su sadržajem zahtijevali rušenje postojeće države i njezina uređenja te

⁸ HDA, Narodno vijeće SHS, kut. 11, br. 312-313. Zanimljivo je da se među dobrovoljcima nalazi i kasnije poznati slikar Mirko Virius.

⁹ HDA, Narodno vijeće SHS, kut. 11, br. 314. Ovaj je dopis ne samo potpisao, nego i sastavio Mijo Pavlek (kasnije poznati književnik Miškina).

¹⁰ Župni ured Đelekovec, Spomenica župe Đelekovec.

¹¹ D. Feletar, Koprivnički događaji 1918-1920, Podravski zbornik, sv. 5, Koprivnica 1979., str. 8.

¹² M. Winter, Ludbreg i okolica od početka XX. stoljeća do raspada Kraljevine Jugoslavije, Podravski zbornik, sv. 14, Koprivnica 1988., str. 34.

osnivanje socijalističke republike. Najviše tih letaka bilo je zaplijenjeno u okolici Đelekovca. Županija varaždinska zaplijenjene je primjerke tih letaka dobila od kotarskoga glavara u Koprivnici.¹³

Na lokalnim izborima u ožujku 1920. u općini Đelekovec je stranačka lista Hrvatske republikanske seljačke stranke uvjerljivo pobijedila i dobila 12 odbornika, odnosno 100 posto mandata u općinskoj vlasti.¹⁴ Pjesnikinja Mara Matočec, rođenjem Đelekovčanka, a životom Đurđevčanka i Korijanka, poziva na izbore pjesmom »Ustaj seljački rode!« tiskanom kao uvodnik, što je bila jasna poruka, jer je Mara Matočec u to vrijeme bila jako poznata u cijeloj Podravini.¹⁵ Iste su godine na parlamentarnim izborima u Bjelovarsko-križevačkoj županiji izabrani među 9 Radićevaca Tomo Jalžabetić iz Đurđevca i budući župnik u Đelekovcu Fran Škrinjar, a kao njegov zamjenik Franjo Gaži u koprivničkom kotaru. Hrvatska pučka seljaka stranka dobila je u Bjelovarsko-križevačkoj županiji 47.134 glasa, a sve druge stranke dobile su u županiji 8042 glasa iako su mogle slobodnije agitirati i imale su mnogo više novca za predizbornu kampanju. HPSS je u cijeloj zemlji dobio 50 mandata.¹⁶ Kako je Radić stalno sjedio u zatvoru, brojne su pjesme ispjevali podravski seljaci i seljakinje, od kojih su mnoge ostale i u rukopisu. Mihovil Pavlek Miškina iz Đelekovca javlja se 1920. pjesmom »On i oni«.¹⁷

Inače je đelekovečki župnik Fran Škrinjar bio jedna od ključnih osoba koje su organizirale odlazak Stjepana Radića iz zemlje 1923. godine. Škrinjar je kasnije napustio HSS, a političku je karijeru završio 1942. kao član Hrvatskog sabora.¹⁸

Stjepan Virius i Andro Lončar su 26. prosinca 1920. pisali iz Đelekovca uredništvu »Slobodnog doma«, novina seljačke stranke, uz ostalo: »Slobodan prijelaz preko pogranične linije u vlastite posjede u Mađarskoj nije životna potreba samo međimurskih seljaka, već i ostaloga našega naroda, koji obitava na granici Mađarske. Živuci tolike godine u zajednici s Mađarima, da se granica gotovo nije ni osjećala, narod je s jedne i druge strane pomiješao posjede tako, da mnogi ima na jednoj strani kuću, a preko sadašnje pogranične linije sav ostali posjed. Poslije oslobođenja od Mađara došli su na pograničnu liniju s jedne i druge strane stražari; to su ljudi koji su se u ratu strašno iskvarili, a njihovi pretpostavljeni još su gori od njih samih. Osim rijetkih izuzetaka sve je to lakomo i osvetljivo. Lako je prosuditi u kako teškom položaju nalazi se svaki onaj gospodar, koji ima vlasništvo na obje strane pogranične linije. A to nije jedan nego na tisuće seljaka... Koliko jada ima narod samo na pr. s objavama. Kad ishodiš objavu (iskaznicu, prolaznicu) za koju dakako moraš platiti masnu pristojbu, onda ju moraš nositi na razne komande i oblasti na potpis. To obično traje koji tjedan dok je na objavi sve, što granična straža zahtijeva i tek si dva tri puta prešao preko u svoj posjed, već je objava proglašena nevaljanom... Često se baš vidi, da o volji straže ovisi prijelaz preko pogr/anične/ linije. Poslije zadnjih izbora za konstituantu, htjeli su neki iz Đelekovca ići preko granice u vinograd, ali ih straža nije pustila veleći: Kad nam Radić naloži, da vas pustimo prijeko, onda ćete smjeti u vinograd a prije nesmijete...«¹⁹

Đelekovčani su imali stalni sukob sa žandarima koji su im zabranjivali prijevoz preko Drave gdje su imali svoje vinograde i sjenokoše, a zamjena imanja i rješavanje ovih problema teklo je

¹³ HDA, Zemaljska vlada, 6-14-3179-19/1919.; M. Androić, Ludbreg, n. dj., str. 44-45.

¹⁴ S. Velagić, Izbori između dva svjetska rata (kotari Đurđevac, Koprivnica, Varaždin i Ludbreg), Podravski zbornik, sv. 26-27, Koprivnica 2001., str. 119.

¹⁵ Slobodni dom (Zagreb), br. 33, 20. X. 1923.

¹⁶ Slobodni dom (Zagreb), br. 41, 8. XII. 1920.

¹⁷ Slobodni dom, (Zagreb), br. 15, 15. VI. 1920.

¹⁸ M. Kolar, Radićevi podravski pomagači na putu traženja pomoći u Europi 1923. godine, Podravina, vol. III, br. 6, Koprivnica 2004., str. 5-15.

¹⁹ M. Kolar-Dimitrijević, Pisma Podravaca Stjepanu i Antunu Radiću, n. dj., str. 94-95.

suviše sporo te su trpjeli veliku štetu. Izbila je i afera kada je odvjetnik Crnić rekao Stjepanu Viriusu i Andri Lončaru iz Đelekovca da će im za 10.000 kruna ishoditi prijelaz preko rijeke, a onda nije ništa učinio te objavljena ta vijest u »Slobodnom domu«.²⁰ Slijedila je istraga tko je i zašto napisao tako buntovni članak. Đelekovčani su tada (od 1921.) imali za župnika Frana Škrinjara, starog Radićevca, koji je bio poznat po nizu napisa u »Domu« prvih poslijeratnih godina, a koji je onda u »Slobodnom domu« dopunio pisanje Viriusa i Lončara te tako nastojao pomoći Đelekovčanima.²¹ Tri mladića iz Đelekovca uvježbala su još potkraj 1921. jednu kajkavsku pjesmicu u povodu Radićeva imendana s porukom »Dok će ovog svijeta biti, Seljačka se stranka ne će u tminu skritu. Dok god bude tekla Drava, Sava, Seljačka će stranka biti uvijek prava«.²² Škrinjar je uspio ujediniti seljaštvo oko zajedničkih ciljeva. Zalaganjem Škrinjara Đelekovčani su dobili i svoju novu zadružnu trgovinu te se 2115 stanovnika lakše opskrbljivalo ili prodavalo svoje proizvode. Sa Škrinjarom su đelekovački seljaci dobili snažnog zaštitnika u obrani svojih prava, koji je njihov problem znao podići na višu razinu i silo političare na rješavanje problema Đelekovca.²³

Dana 22. svibnja 1921. prigodom oslobađanja trojice vojnih bjegunaca koje su žandari vezane lancima vodili na odsluženje vojnog roka bila su ubijena dvojica žandara.²⁴ Ti su žandari bili omraženi zbog njihove okrutnosti iskazane tijekom 1920. i 1921. godine. Prema Bosiljki Janjatović, »u Đelekovcu je 1921. godine bilo preko trideset vojnih bjegunaca uoči spomenutog događaja, pa su žandari, koji su imali postaju u samom selu, svakako nastojali da taj broj smanje i bili su stalno u potrazi za vojnim bjeguncima. Na nalog pukovske okružne komande u Varaždinu i kotarske oblasti u Ludbregu, uhitili su u noći između 21. i 22. svibnja 1921. vojne bjegunce...« Njih su ujutro 22. svibnja 1921. žandari trebali odvesti u zapovjedništvo u Varaždin. Mijo Varga, otac Franje Varge, jednoga od uhićenih bjegunaca, »javio se sam da će vojne bjegunce prebaciti svojim kolima u komandu u Varaždin. Žandari su bjegunce vezali lancima, a zatim naoružani puškama sjeli iza njih u kola. Na izlazu iz sela, oko kilometar dalje od posljednjih kuća, a dva kilometra od žandarmerijske postaje, kola i žandare napalo je oko desetak muškaraca. Došlo je do pucnjave. Pucali su i napadači i žandari. Žandari, očito iznenađeni, bili su prespori. Ubijeni su hicima iz vojničke puške. I među napadačima je bilo ranjenih, ali su oni uspjeli odvezati bjegunce i zajedno s njima povući se iz sela. Na mjestu događaja odmah se skupila veća grupa seljana, muškaraca, žena i djece... Započela je službena istraga. Izvršena je rekonstrukcija događaja, ali počinioci nisu odmah utvrđeni. Počinioci su tek nakon duge istrage identificirani, iako ostaje pitanje jesu li doista utvrđeni pravi počinioci zato što je glavno sredstvo doznavanja bila batina...«.²⁵

Zvonimir Kulundžić je u svojoj knjizi o Miškini donio dio detaljnog izvješća predstojništva kotara Ludbreg: »Selo Đelekovec najotpornije je u čitavom kotaru, a skroz zadojeno pogubnom idejom Radićeve republikanske stranke, te uslijed toga uskraćuje svaku poslušnost zakonu i naredbama. Selo je samo po sebi imućno i stoga bahato. Unaprijed proriču da su za prvu i drugu četvrt porez podmirili, nu dalje, da to više činiti neće.« Z. Kulundžić je donio i izvješće zapovjed-

²⁰ »Dopis Stjepana Viriusa i Andre Lončara«, Slobodni dom (Zagreb), br. 38, 19. IX. 1921.

²¹ F. Škrinjar, »Grupa Đelekovčana«, Slobodni dom (Zagreb), br. 48, 28. XI. 1921.; M. Kolar-Dimitrijević, HSS, n. dj.

²² M. Kolar-Dimitrijević, Pisma Podravaca Stjepanu i Antunu Radiću, n. dj., str., 99-100.

²³ F. Škrinjar, »Hrvatsko napredno selo«, Slobodni dom (Zagreb), br. 39, 26. IX. 1921.; F. Škrinjar, »Nove muke posjednika preko Drave«, Slobodni dom (Zagreb), br. 11, 13. III. 1922.; F. Škrinjar, Sprečavanje rada seljaštvu, Slobodni dom (Zagreb), br. 25, 18. VI. 1922.

²⁴ Više o nasilju nad vojnim bjeguncima u Hrvatskoj u: B. Janjatović, Politički teror u Hrvatskoj 1918. - 1935., Zagreb 2002., str. 113-121.

²⁵ B. Janjatović, Dosje I 542/1921. (Događaji u Đelekovcu 1921.), Podravski zbornik, sv. 18, Koprivnica 1992., str. 119-121.

nika žandarmerijske postaje u Đelekovcu od 26. svibnja 1921. godine: »Raspoloženje pučanstva ovog kraja je naspram žandara vrlo napeto, koje se stanje kako sam ustanoviti mogao prenaša i na susjedna sela, a pošto i u istima imade vojnih bjegunaca, to je vrlo vjerovatno da će se i ovi tom zaključku priključiti...« I radi toga on predlaže jednu, i to najhitniju četničku akciju, »vojnički brahijum... u jakom stilu, da se ti vojni neposlušnici pohvataju, a podjedno i temeljito razoružanje pučanstva«. ²⁶

Jedan od optuženih, Stjepan Vuljak, u svojoj je predstavki rekao: »Upitno zločinaštvo na pobijenim žandarima izvedeno je radi toga što su žandari istom zgodom, kad bi došli u naše selo, silovito provaljivali u kuće onih seljana, kojih su sinovi bili vojni obveznici, a nalazili su se u bjegstvu, pa bi ti žandari onda zlostavljali dotične ukućane, muškarce kundačili i za brkove natezali i čupali ih, da ih prisile, da odadu gdje im se sinovi kao vojni bjegunci nalaze, da ih uzmognu uapsiti i nadležnim vlastima predvesti. Kako su pri takvim zgodama najviše stradali nedužni starci, pa žene i djeca, to je protiv tih žandara u našem selu i u drugim susjednim selima pomalo raslo ogorčenje...« ²⁷

Stjepan Radić je kao narodni zastupnik molio T. Gašparca da se spriječi batinanje seljaka u Đelekovcu, što se vidi iz akta Predsjedništva Zemaljske vlade u Zagrebu od 24. svibnja 1921. godine. Predsjedništvo Zemaljske vlade poslalo je u Đelekovec iskusnog činovnika i vladina tajnika Andriju Zdravkovića koji je o svemu sastavio izvješće, u kojem je, među ostalim, zapisao: »Poslije sloma austrijske vojske, odnosno prevrata, dok je u nekim krajevima kotara ludbreškog učestala pljačka, bogatih trgovaca (Židova), nije se u općini Đelekovec desio slični slučaj, iako se među pučanstvom nie moglo opaziti oduševljenje za novu situaciju.« Nakon toga izvješćuje kako je Đelekovec 1918. s oduševljenjem dočekaio nestanak stare monarhije, a »iza ovog časovitog raspoložena, nastajalo je pomalo stanje koje je konačno dovelo do proglašenja Đelekovečke republike, skidanja kraljevske slike u školi, a konačno i do događaja od 22. o. mj... Ispitujući razloge ovog preokreta u raspoloženju pučanstva općine Đelekovec, navelo mi je većina seljaka kao razlog slijedeće: Odmah u početku prevrata smještena je u Đelekovcu, obzirom na susjednu Mađarsku, žandarmerijska stanica sastojeći se do desetak momaka. Zapovjednik ove stanice bio je neki Nikolić, žandarmerijski narednik, navodno Srbin oko 40 godina star, koji je imao svoje središte u Legradu, odakle je nadzirao stanicu u Đelekovcu. Spomenutog Nikolić opisuju ljudi u Đelekovcu, kao čovjeka bolnog izgleda, uvijek smrknutog, apstinenta, koji je nosio uvijek uza se u desnoj ruci korbač, kojim je batinao one seljake koje je sumnjičio radi kriomčarenja u susjednu Mađarsku. Po pripovjedanju seljaka smatrao je kriomčarem svakoga, koga je uz granicu naspram Mađarske zatekao, pa je na taj način često ošinut po leđima od spomenutog narednika Nikolića, mnogi seljak, koji navodno nije bio ništa kriv. Jednako opisuju nekog potporučnika, koji je bio zapovjednik odreda vojske smještene u Đelekovcu u svrhu preprečenja prelaza boljševika iz susjedne Mađarske...« ²⁸

»Kotarska oblast u Prelogu je još 4. rujna 1920. javila da se 'u mjestu Gjelekovac uz Dravu na Mađarskoj granici na veliko razvija protudržavna propaganda. Kako je poznato tamošnji žitelji su listom svi pristaše Radićeve seljačke stranke, te su u zadnje vrijeme stupili u doticaj i svezu sa u Mađarskoj se nalazećim agentima Frank-Sachsove družbe i bolševičkim agentima'. U izvješću se navodi i kako se noću u čamcima preko Drave prevažaju oružje i nastavlja: 'Ljudi, koji odavde prolaze kroz Gjelekovac u Koprivnicu pripovijedaju, da ih ljudi u Gjelekovcu nago-

²⁶ Z. Kulundžić, Miškina, Presjek kroz stvarnost hrvatskog sela od Khuen-Héderváryja do poglavnika, Koprivnica 1968., str. 213.

²⁷ B. Janjatović, Dosje I 542/1921. (Događaji u Đelekovcu 1921.), n. dj., str. 126.

²⁸ Z. Kulundžić, Miškina, n. dj., str. 216-217.

varaju, da ne plaćaju nikakvih poreza ni daća današnjoj kraljevini S.H.S., jer da ovo nema ni onako dugog života, budući da je njima miliji i Mađžar i Švaba od Srbina, koji ih gnjavi i izrabljuje.' Na ovo poslano je smjesta 25 žandara s oficirom u Gjelekovec, da se stvar istraži.«²⁹

Prema B. Janjatović, koja piše od događajima iz 1921. godine: »Batinanje seljaka i ispitivanje čak i djece omogućila su vlastima da dođu do imena nekolicine napadača. Bili su to vojni bjegunci, koji su osumnjičeni kao inicijatori i izvršioци napada na žandare. Naime, u svom dopisu od 11. lipnja općinsko poglavarstvo Đelekovec izvijestilo je Sudbeni stol u Varaždinu da se vojni bjegunci Tomo Sabol, Ivan Mihalec, Franjo Rašan, Stjepan Pavić - rođeni 1899. godine, te Pavao Petrić, rođen 1898., kao i Tomo Gjureta, Stjepan Mije Kadija i Ivan Kadija - svi rođeni 1900. god. nalaze u bijegu. Oni su skriveni kod rođaka u općini Drnje, osobito u Torčecu, Botovu i Legradu. Smješteni su po klijetima u vinogradima ili su u šumama. Neki su od njih pobjegli u Mađarsku. Uz to, u dopisu općinsko poglavarstvo ističe da među njima treba tražiti glavne krivce za ubojstvo žandara. Zbog svega toga Sudbeni stol u Varaždinu za njima je raspisao tjalicu 15. srpnja 1921. god. Istraga kako sudska tako i žandarmerijska samo je na neko vrijeme zapela.«³⁰

Ranije spomenuti Zdravković je dodao: »U doba ovih događaja, bio je narod općine Đelekovec već u živom saobraćaju sa vodstvom Seljačke stranke u Zagrebu, pa se uz obje spomenute okolnosti, ubrzalo neraspoloženje, ili bolje rekuć, mržnja naspram nove države, odnosno Srba. Ovu okolnost posvjedočuje činjenica da je čitavo opć. zastupstvo općine Đelekovec, opetovano uskratilo položenje zakletve, a vojni obveznici, bježe od svojih četnih tijela, ili se uopće pozivu na vojnu službu ne odazivaju. Tako sam ustanovio da u svemu ima 47 vojnih bjegunaca, od kojih se pretežiti dio zadržava onkraj Drave na mađarskoj strani.« Zdravković je utvrdio da se od 47 vojnih bjegunaca iz Đelekovca 35 vojnika nalazilo na odsluženju redovitog vojnog roka: »Svi ovi momci, služe valjda radi nepouzdanosti i pogibelji bjekstva, daleko od svoje kuće i to veći dio u Srbiji, u mjestima Pirot i Debar, dok ih je nekolicina u Trebinju i Ljubljani. Ispitivajući razlog bjekstva momčadi od svojih četnih tijela, rečeno mi je, da su prilike u kasarnama u Pirotu i Debru upravo upravo nesnosne... To sam čuo i jednu primjedbu, koja se često čuje u varaždinskoj županiji, da je naime momčad služeća u Srbiji, uzeta kao jamstvo za preprečenje eventualnog protužavnog ispada u Hrvatskoj.«³¹

»Potkraj kolovoza 1921. godine općinskom poglavarstvu u Đelekovcu sami su se javili Ivan i Stjepan Mije Kadija, izjavivši da su pobjegli iz sela zbog žandarskih batinanja odmah nakon ubojstva Zormana i Božića. Rekli su još da su pobjegli zato što su mislili tako izbjeći izvršenje vojne obveze nadajući se da će u međuvremenu biti uspostavljena seljačka republika pa će biti ukinuta vojna obveza uopće. Porekli su bilo kakvu vezu s ubojstvom i napadom na žandare... Kako se Ivanu i Stjepanu Kadiji nije moglo ništa dokazati što bi ih moglo povezati s obojstvom žandara, oni su obojica 13. listopada 1921. godine pušteni iz zatvora bez ikakve isprike ili naknade za to što su bili u istražnom zatvoru. Kasnije će Stjepan Kadija biti ipak izveden pred sud... Zatim je 17. lipnja 1922. godine objavljeno da će svim vojnim bjeguncima biti oprostene kazne ako se sami jave na odsluženje vojnog roka - čime su vlasti vjerojatno mislile uhvatiti i napadače na žandare 22. svibnja 1921. godine. No, očito je iz kasnijih događaja da se nitko više nije sam javio. Sudac istražitelj naime 1. srpnja 1922. postavlja pitanje općinskom poglavarstvu u Đelekovcu gdje se nalaze Tomo Sabol, Ivan Mihalec, Pavao Petrić, Franjo Rašan i Tomo Gjureta. Posebno ga je zanimalo gdje se nalazi Mijo Gjureta, koji je ipak otišao na odsluženje vojnog ro-

²⁹ B. Janjatović, Izvještaj bana Matka Laginje o pobuni seljaka u sjeverozapadnoj Hrvatskoj u rujnu 1920., Časopis za suvremenu povijest, vol. 34, br. 1, Zagreb 1992., str. 290.

³⁰ B. Janjatović, Dosje I 542/1921. (Događaji u Đelekovcu 1921.), n. dj., str. 121.

³¹ Z. Kulundžić, Miškina, n. dj., str. 217-218.

ka. Općinsko poglavarstvo odgovara na taj upit tek 16. kolovoza ističući da se Mijo Gjureta nalazi u Negotinu u vojsci, a svi drugi se kriju u vinogradima ili šumama u Mađarskoj... Istraga o ubojstvu žandara u Đelekovcu nastavljena je i slijedećih godina.«³²

Nakon preslušavanja brojnih svjedoka tijekom istražnog postupka, glavna se rasprava imala održati 13. srpnja 1928., ali je bila odgođena za 6. listopada te godine. »Stjepan Kadija i Bolto Gašparić su oslobođeni optužbe, a Stjepan Vuljak je osuđen na kaznu tamnice (što je bila teža kazna od kazne zatvora) u trajanju od tri mjeseca. Ta mu je kazna odmah amnestirana na rok od 5 godina uvjetno... Kao posljednji dokument u dosjeu I 442/1921. upućen je 18. svibnja 1940. Sudbenom stolu u Varaždinu dopis u kojem je zatražena istraga protiv Ivana Mihaleca i drugova zbog ubojstva žandara na dan 22. svibnja 1921. god. Taj zahtjev nije izvršen, pa je i dalje ostalo otvorenim pitanje tko je zapravo ubio te žandare.«³³

Sačuvana je i pjesma koju je Vinko Jug napisao u Đelekovcu 9. listopada 1921. Pjesma je bila posvećena Stjepanu Radiću.³⁴ Iste, 1921. neki su stanovnici Đelekovca podnijeli izvještaj o »veleizdajničkom« radu u Imbriovcu. U mjesnoj pučkoj školi bilo je provaljeno u obje učionice, gdje su bile skinute i ukradene slike prijestolonasljednika Aleksandra.³⁵

Stjepanu Radiću je zbog članka »Sloboda i narodna prava« ponovno zaprijetio zatvor te on je 19. srpnja 1923. preko Đelekovca, a uz pomoć Ivana Večenaja, Pavla Dombaja, Mije Šestaka, Andre Plavca i drugih prešao granicu i otišao u Beč da bi proslijedio svoj put u London i SSSR, odakle se preko Beča ilegalno vratio preko granice istim putem tek krajem polovicom 1924. godine.³⁶

Na izborima 1923. kao kandidat i zamjenik u Hrvatskoj seljačkoj republikanskoj stranci pojavila su se dva stanovnika Đelekovca, što dovoljno govori kakav je bio ugled đelekovečke organizacije seljačke stranke. Za kotar Koprivnicu kandidat je bio Fran Škrinjar, župnik i narodni zastupnik iz Gjelekovca, a njegov zamjenik je bio Ivan Kraljić, gradonačelnik Koprivnice. U Ludbregu je kandidiran seljak i narodni zastupnik iz Novoga Sela Blaž Šalamon, a kao njegov je zamjenik Mihovil Pavlek Miškina iz Đelekovca.³⁷

Ludbreški kotarski sastanak HRSS-a održan je u Cvetkovcu u kući Mate Vragovića 27. siječnja 1924. te su bile prisutne sve mjesne organizacije tog područja: Ludbreg, Globočec, Čukovec, Bolfan, Struga, Hrženica, Apatija, Ludbreški vinograd, Vrbanovec, Mali i Veliki Bukovec, Županec, Novo Selo, Rasinja, Subotica, Kuzminec, Gorica, Imbriovec i Đelekovec. Narodni zastupnik Blaž Šalamon iznio je najnovije podatke o Radićevu boravku u inozemstvu, a istodobno je ukazao na to da beogradska vlast želi uništiti Radićevu organizaciju u zemlji i to je potkrijepio primjerima.³⁸

Đelekovčani su bili aktivni i u radničkom pokretu između dva svjetska rata. Blaž Vidatić, rođen u Đelekovcu, postao je 1924. sekretar (tajnik) zagrebačke podružnice Saveza sindikata radnika kožarsko-prerađivačke industrije i obrta Jugoslavije. On je često odlazio rodbini u Đelekovec. U Koprivnici je postolarske radnike u Nezavisnim sindikatima organizirao Josip Haramba-

³² B. Janjatović, Dosje I 542/1921. (Dogadaji u Đelekovcu 1921.), n. dj., str. 121-122.

³³ B. Janjatović, Dosje I 542/1921. (Dogadaji u Đelekovcu 1921.), n. dj., str. 124.

³⁴ M. Kolar-Dimitrijević, Pisma Podravaca Stjepanu i Antunu Radiću, n. dj., str. 99-100.

³⁵ HDA, Grupa XXI, inv. br. 433.

³⁶ HDA, Zbirka Sudovi bivšeg Arhiva za historiju radničkog pokreta Hrvatske, S-9³⁷.

³⁷ »Kandidati HRSS u banskoj Hrvatskoj i izvan nje«, Slobodni dom (Zagreb), br. 10, 4. III. 1923.; M. Kolar-Dimitrijević, Socijalna i politička angažiranost Mihovila Pavleka Miškine, Kaj, 1-2, Zagreb 1987., str. 91-117; M. Kolar, Književnik Mihovil Pavlek Miškina i politika, Podravina, vol. 5, br. 9., Koprivnica 2006., str. 32-48.

³⁸ Slobodni dom (Zagreb), br. 7, 13. II. 1924.

šić. On je molio Blaža Vidatića da u ožujku 1925. navrati do njega kada ide kući u Đelekovec.³⁹

Župnik u Đelekovcu Fran Škrinjar je iz Đelekovca pisao predsjedništvu HRSS-a 22. studenoga 1924. odbivši kandidaturu uoči idućih parlamentarnih izbora: »Radi možebitne kandidature moram predsjedništvu saopćiti, da ovaj puta nikako ne mogu prihvatiti kandidaturu. S jednim susjednim župnikom nisam dobar više od pol godine, a drugoga narod tuži nadbiskupu, pa će valjda morati i otići. Radi toga ne bi mogao otići od kuće ni na par dana, a pogotovo ne u nedjelju. Tražio sam Bistru kraj Zagreba... Bistru spominjem za to, jer ta župa ima kapelana...«⁴⁰

Iste, 1924. godine općina Đelekovec se Pokrajinskoj upravi za Hrvatsku i Slavoniju žalila protiv odluke namjesnika o zabrani općinskim činovnicima da sastavljaju privatne isprave.⁴¹

Pritisak žandara na Đelekovac bio je toliko jak da je organizacija seljačke stranke potpuno zamrla, a početkom 1924. obnovljena je uz pomoć župnika Frana Škrinjara. U siječnju 1924. je za predsjednika seljačke stranke u Đelekovcu izabran Pavao Porić, a za potpredsjednika Mihovil Pavlek Miškina.⁴² Izabrano je i 20 stranačkih povjerenika preko kojih se, uz ostale poslove, trebao širiti stranački list.⁴³

Jedan od vodećih političara HRSS-a na ludbreškom području, Rok Križanić, sazvaio je kotarski sastanak stranke u svojoj kući početkom lipnja 1924. na koji se odazvalo 39 organizacija. Na ovom se sastanku raspravljalo kako će se organizirati novi izbori koji se očekuju i što sve treba učiniti. Govoreno je o kandidatima te je zaključeno da od starih treba Franja Škrinjara, župnika u Đelekovcu jer je sposoban, dok je među novim kandidatima za ulazak u državni parlament trebao biti predložen, uz ostale, i Mihovil Pavlek Miškina iz Đelekovca, a među novim zamjenicima Tomo Fičko iz Imbriovca.⁴⁴

U imbriovečkoj pučkoj školi održana je 28. rujna 1924. glavna skupština Seljačke sloge te je bilo upisano dosta novih članova. Predsjednik imbriovečke organizacije bio je Blaž Posavec Majtan, a tajnik Đuro Horvat.⁴⁵ No među najboljim organizacijama Seljačke sloge u državi svakako treba istaknuti đelekovečku organizaciju.

Mijo Pavlek (Miškina), »seljak i književnik iz Đelekovca«, u ludbreškom je kotaru početkom 1925. bio kandidiran na parlamentarnim izborima kao zamjenik kandidata Pavla Dombaja seljaka iz Drnja i člana glavnog odbora HRSS-a. Fran Škrinjar je odbio svoju kandidaturu uz obrazloženje da mu njegova služba đelekovačkog župnika ne omogućava češće izbivanje iz Đelekovca.⁴⁶ Postavlja se pitanje kako Škrinjaru ranije i kasnije nije smetalo župničko mjesto za kandidaturu. Očito u ovome odbijanju kandidature možemo jasno vidjeti naznake Škrinjarova prekida suradnje sa seljačkom strankom i pokretom.

Nezadovoljstvo sporim političkim promjenama iskazali su Đelekovčani u ljeto 1925. godine razbivši prozor povjereniku (komesaru) općine kojega ludbreški kotarski predstojnik nije smije-

³⁹ M. Kolar-Dimitrijević, Sindikalno organiziranje kožarsko-prerađivačkih radnika na koprivničkom i đurđevačkom području za vrijeme kapitalizma, Podravski zbornik, sv. 14, Koprivnica 1989., str. 16-17.

⁴⁰ M. Kolar-Dimitrijević, Pisma Podravaca Stjepanu i Antunu Radiću, n. dj., str. 108.

⁴¹ HDA, Pokrajinska uprava za Hrvatsku i Slavoniju, kut. 179, sv. III-IV.

⁴² Slobodni dom (Zagreb), br. 4, 24. I. 1924.

⁴³ Slobodni dom (Zagreb), br. 7, 13. II. 1924.

⁴⁴ M. Kolar-Dimitrijević, Pisma Podravaca Stjepanu i Antunu Radiću, n. dj., str. 107.; M. Kolar-Dimitrijević, Socijalna i politička angažiranost Mihovila Pavleka Miškine, Kaj, 1-2, Zagreb 1987., str. 91-117; M. Kolar, Književnik Mihovil Pavlek Miškina i politika, Podravina, vol. 5, br. 9., Koprivnica 2006., str. 32-48.

⁴⁵ »Izvještaj predsjednika Blaža Posavca Majtana i tajnika Đure Horvata«, Slobodni dom (Zagreb), br. 38, 17. IX. 1924.

⁴⁶ Slobodni dom (Zagreb), br. 1, 1. I. 1925.

nio uoči formiranja Pašić-Radićeve vlade. Povjerenik je pozvao oružnike i oni su pucajući u narod ubili jednog Đelekovčana.⁴⁷

Fran Škrinjar, župnik u Đelekovcu, razišao se s Radićevom politikom te je 1927. godine napisao brošuru »Zašto sam ostavio Radića«, u kojoj je nastojao objasniti svoj politički prekid s HSS-om i Stjepanom Radićem.⁴⁸ Župnik Fran Škrinjar promijenio je političku stranu pa je na izborima 1927., uz Stjepana Buća, bio nosilac liste Hrvatskog bloka za bjelovarsko-križevački okrug.⁴⁹

Ivo Šarinić, član glavnog odbora i visoki dužnosnik Seljačke sloge, krajem 1925. bio je oduševljen radom seljaka u Imbriovcu, gdje je predsjednik organizacije bio Tomo Fičko, potpredsjednik Blaž Posavac Majtan, a tajnik Đuro Horvat. On je s oduševljenjem pisao o Đelekovcu i Miškini.⁵⁰ U Imbriovcu je 26. prosinca 1925. održana glavna skupština Seljačke sloge te su se Mate Fičko i Stjepan Međimurec pohvalili da selo ima i knjižnicu i čitaonicu te da se često drže predavanja s raspravom.⁵¹

Mihovil Pavlek Miškina je tijekom 1926. godine mnogo pisao u »Seljačkoj prosvjeti« koja se tada dosta čitala među seljaštvom. Nema gotovo nijednog broja u kojem nije bila objavljena neka Miškinina kratka crtica, pjesma, novela ili samo razmišljanje o položaju naroda. No ni Miškina 1926. nije pisao hvalospjeve Stjepanu Radiću, nego se radije prisjećao Antuna Radića, čiji je život bio jednostavniji i politički mnogo čišći nego Stjepanov koji je u poslijeratnim vremenima tražio različita politička rješenja za svoju stranku te je seljaštvo teško pratilo brze promjene u Radićevoj politici.⁵² Miškina je prvi uočio i velike mogućnosti povezivanja mladih sa sela u organiziranju posjeta kazališnim predstavama u Zagrebu, što je zbog Stjepana Radića, koji je u to vrijeme bio ministar prosvjete, vlast tolerirala. Uočio je i vrlo velike mogućnosti koje krije posjet seljaka kazališnim predstavama.⁵³ Prva knjiga Hercegovce »Seljačke knjižnice« bila je autorstvo Mihovila Pavleka Miškine, a bila je objavljena pod naslovom »Za svojom zvijezdom« (Zagreb, 1926.). Sadržavala je nekoliko Miškinih radova socijalne problematike koja je mučila stanovništvo ovoga kraja. Knjiga je bila vrlo čitana te je budila seljačku svijet i ukazivala na duševnu snagu, o čemu je stanovništvu cijeloga ovog područja govorio i Antun Radić. Seljaci su bili tako oduševljeni Miškinom da je i jedan drugi seljački pisac Mijo Stuparić iz Vidrenjaka pokraj Kutine objavio esej »Hrvatska seljačka književnost«, u kojem je prikazao djelatnost Miškine do objavljivanja spomenute knjige. Uz to je Stuparić napisao i pjesmu »Miškini«.

U Imbriovcu je na Štefanje 1926. ogranak Seljačke sloge organizirao prosvjetnu zabavu u pučkoj školi te je izveden igrokaz predsjednika ogranka Seljačke Sloge Blaža Posavca Majtana »Rekvizicija« u pet činova. Prikazano je ratno doba kada su žandari oduzimali seljaštvu stoku i hranu. Tamburaški zbor svirao je domoljubne skladbe, a uveče je u jednoj kući priređena veselica koja je potrajala do kasno u noć, a kojoj je prisustvovao i veterinar dr. Horvat, domaći sin i izaslanci Seljačke sloge iz Zagreba.⁵⁴

Imbriovčani su bili vrlo ponosni i na svoju društvenu knjižnicu koja je 1927. imala 760 knjiga i gdje je izabran za novog predsjednika Đuro Horvat, dotadašnji tajnik, dok su ostali članovi od-

⁴⁷ Dom (Zagreb), br. 17, 26. VIII. 1925.

⁴⁸ Koprivničke novine (Koprivnica), br. 43, 18. VI. 1927.

⁴⁹ »Kandidacijske liste za bjelovarsko-križevački okrug«, Koprivničke novine (Koprivnica), br. 3, 10. IX. 1927.

⁵⁰ I. Šarinić, »Kultura podravskog sela«, Dom (Zagreb), br. 29, 18. XI. 1925.

⁵¹ »Izveštaj Mate Fička i Stjepana Međimurca«, Dom (Zagreb), br. 1, 6. I. 1926.

⁵² Miškina, »Dva najveća naša seljačka pokojnika«, Seljačka prosvjeta (Zagreb), br. 3-4, 7. II. 1926., str. 50-52.

⁵³ Miškina, »Seljak i kazalište«, Seljačka prosvjeta (Zagreb), br. 5-8, 10. V. 1926., str. 139-142.; M. Kolar-Dimitrijević, HSS, n. dj.

⁵⁴ Seljačka prosvjeta (Zagreb), br. 1, siječanj 1927., str. 21.

bora ostali isti.⁵⁵ Franjo Posavec objavio je u »Seljačkoj prosvjeti« i pjesmu »Otvorimo oči« u kojoj nalazimo i stihove »Hajdmo drug uz druga«, što su stihovi koji su živjeli na ovom području od 1848. kada se s pjesmom kretalo na Mađare.⁵⁶

U Đelekovcu je u veljači 1928. bio konstituiran novi odbor HSS-a te je za predsjednika ponovno izabran Stjepan Mađer, za potpredsjednika Jakov Hižak, za tajnika Tomo Kadija, za blagajnika Stjepan Petak te odbornici Antun Hlišć, Pavao Hlišć, Stjepan Dolenc, Josip Petrić, Mijo Đureta, Ivan Đuranek, Ivan Tomašić i Ivan Cmrk.⁵⁷ U Đelekovcu je održan sastanak 19. veljače 1928. i došao je narodni zastupnik Jakov Jelašić.⁵⁸

Miškina je bio općinski načelnik⁵⁹ u Đelekovcu, što mu je omogućavalo bolju suradnju sa Školom narodnog zdravlja u Zagrebu. Njegov je društveni položaj ubrzo ojačao jer je na četvrtoj skupštini Seljačke sloge u Zagrebu 7. travnja 1929. bio izabran za odbornika.⁶⁰

U vrijeme šestosiječanjske diktature kralja Aleksandra općinski su načelnici morali podnositi izvješća o političkom stanju u njihovim općinama. Iz 1929. sačuvano je jedno takvo izvješće koje je pisao đelekovečki općinski načelnik.⁶¹

Župnik Fran Škrinjar je 1930. bio općinski načelnik u Đelekovcu, a upravno odjeljenje Savske banovine raspitivalo se o njegovu radu te prikupilo najosnovnije podatke.⁶² Upravno se odjeljenje iste 1930. godine raspitivalo i o starokatoličkom vjerskom obredu u Imbriovcu.⁶³ Razlog pojave starokatolika je bio u tome što je stanovništvo sela Imbriovec, Kutnjak i Antolovec bilo nezadovoljno podavanjem lukna župniku u gotovu novcu. Župnik je pretvorio naturalno podavanje lukna u novčano u dosta visokom iznosu jer su župljani dugogodišnje izbjegavanje plaćanja lukna ispričali slabim urodom.⁶⁴

Podravske novine su prenijele obavijest iz Službenih novina (br. 158 od 15. lipnja 1931.) o prelasku općine Đelekovec iz ludbreškog u koprivnički kotar (srez) 1931. godine. »Opština Legrad izdvaja se iz sreza preloškog, a opštine Đelekovac i Koprivnički Ivanec izdvajaju se iz sreza ludbreškog i sve te tri opštine pridružuju se srezu koprivničkom u savskoj banovini.« Komentator Podravske novine napisao je tim povodom: »Legrad i Đelekovec vezani su tako jasno i lijepo uz Koprivnicu, da je njihovo pripojenje uz ovaj srez jedna sasvim prirodna stvar. Dolazak naroda iz tih općina u razne urede u gradu Koprivnici ili po drugom poslu vrši se po vrlo lijepoj izravnoj cesti koja vrlo dobro odgovara za svaki kolni i automobilni promet.«⁶⁵ Koprivnički Hrvat donio je vijest: »Primopredaja našem srezu pripojenih općina Kopriv. Ivanec i Djelekovec te trgovišta Legrad obavljena je 31. srpnja...«⁶⁶

U vrijeme skupštinskih izbora 1931. godine u Đelekovcu »u velikoj sobi jedne gostione« te u Imbriovcu »pred župnom crkvom« vladin kandidat dr. Vlado Malančec iz Koprivnice i njegov zamjenik Pavao Dombaj iz Drnja održali su predizborni sastanak.⁶⁷

⁵⁵ Seljačka prosvjeta (Zagreb), br. 3, ožujak 1927., str. 74.

⁵⁶ Seljačka prosvjeta (Zagreb), br. 2, veljača 1927., str. 3.; M. Kolar-Dimitrijević, HSS, n. dj.

⁵⁷ Dom (Zagreb), br. 9, 29. II. 1928.

⁵⁸ Dom (Zagreb), br. 7, 15. II. 1928.

⁵⁹ Miškina se potpisao kao općinski načelnik na jednom uvjerenju 30. srpnja 1928. Župni ured Imbriovec, dokumentacija župe.

⁶⁰ Dom (Zagreb), 10. travnja 1929.

⁶¹ HDA, Grupa XXI, inv. br. 1483.

⁶² HDA, Savska banovina, Upravno odjeljenje, Povjerljivi spisi, kut. 30, br. 9566/1930.; Spomenimo da je Fran Škrinjar 1942. bio zastupnik u Hrvatskom državnom saboru.

⁶³ HDA, Savska banovina, Upravno odjeljenje, Povjerljivi spisi, kut. 58, 59, br. 27581/1930.

⁶⁴ HDA, Grupa XXI, inv. br. 1846.

⁶⁵ »Veliko djelo kr. Vlade za naš kraj«, Podravske novine (Koprivnica), br. 29, 18. VII. 1931.

⁶⁶ »Povećanje koprivničkog sreza«, Koprivnički Hrvat (Koprivnica), br. 21, 1. VIII. 1931.

⁶⁷ »Veliko izborno kretanje u koprivničkom srezu«, Podravske novine (Koprivnica), br. 45, 7. XI. 1931.

Zbog slike Stjepana Radića u Hrvatskoj čitaonici u Đelekovcu i natpisa »Živjela republika« predsjednik čitaonice Vinko Gregurek i tajnik Stjepan Kadija bili su u rujnu 1931. zatvoreni.⁶⁸

Čini se da je bio zatvoren i granični prijelaz s Mađarskom, što je stanovnicima općine Đelekovec onemogućavalo odlazak u njihove vinograde i na polja. Zbog toga je pokrenuta inicijativa za ponovno otvaranje graničnog prijelaza. Inicijativa je urodila plodom pa je prijelaz ponovno bio otvoren 1931. godine.⁶⁹ Zbog nedovoljnog broja žandarmerijskih stanica uz granicu postojao je i prijedlog o jačanju žandarmerijske postaje u Legradu te mogućnosti ustrojavanja nove u Đelekovcu.⁷⁰

Mihovil Pavlek Miškina bio je suradnik novina Seljački svijet (izlazile su od 1933. do 1939.)⁷¹ pa je time postupno postajao sve prepoznatljiviji u hrvatskom društvenom životu. U ožujku 1933. je Miškinu u Đelekovcu posjetio američki pisac slovenskog podrijetla Louis Adamić koji u Zagrebu tiska roman »Dinamit«, a Miškini je u tisku zbirka novela »Trakavica«. Miškina je Adamiću »otvorio svoju dušu« ispričavši nevolje sela pa je spoznaje iz tog razgovora Adamić objavio 1934. u svojoj knjizi »The Nativ's Return« te Miškinu i probleme Đelekovca približio američkoj javnosti.

Miškina je 1932. objavio knjigu »Trakavica«, a te je godina nastala i prekrasna pjesma »Crveni makovi« koja u »Kalendaru HSS-a za 1933. godinu« ima naziv »Crveni krvavi makovi«, što je bila asocijacija na ugrožavanje hrvatskog naroda, koje je Miškina doživljavao u vremenu velikosrbijanske diktature kralja Aleksandra. Nakon ubojstva kralja Aleksandra u Marseillu opet je pooštren teror, a 1. ožujka 1935. objavljena je i Miškinina pjesma »I mi smo ljudi« koju je objavila revija »15 dana«. Ova je pjesma poslužila u predizbornoj agitaciji za izbore 1935. godine.

Na ovome su području ojačane i unitarističke političke snage koje su se zalagale za integralno jugoslavenstvo. Provladina stranka Jugoslavenska radikalno seljačka demokracija (JRSD) je u rujnu 1932. bila osnovana u Imbriovcu i tada je imala 100 članova.⁷² JRSD je bila organizirana i u Đelekovcu, o čemu svjedoči vijest iz novina 1933. godine. »Dana 5. veljače t.g. u 2 sata po podne održana je u prostorijama g. Samoščanca u Gjelekovcu godišnja skupština općinske organizacije JRSD stranke, koja se pretvorila u burne i oduševljene manifestacije za Kralja i otadžbinu... Pred velikim brojem seljaka, koji su pridošli iz okolnih mjesta Imbriovca, Zablatja te Malog i Velikog Otoka, otvorio je skupštinu predsjednik organizacije Gjuro Mikin iz Zablatja... Zatim se konstituirao novi odbor JRSD stranke za općinu Gjelekovec kako slijedi: predsjednik Kerovac Imbro seljak iz M. Otoka, potpredsjednik Mađerić Martin iz Imbriovca, tajnik Dupor Petar, blagajnik Bebek Martin iz Zablatja, te odbornici: Pongrac Stanislav, Radmanić Dragutin, Josip Gregurek, Jakopanec Vinko, Marjančić Imbro, Novak Imbro, Vadla Jakob, Solarić Jakob, Baranasić Tomo, Šafar Mato, Vadla Franjo, Vadla Stjepan, Šafar Bartol i Černili Tomo.«⁷³

Na općinskim izborima 1933. u općini Đelekovec postojale su dvije izborne liste čiji su nositelji bili krojač Stanislav Pongrac i crijevar Andro Međimorec.⁷⁴ Oba su pripadala Jugoslavenskoj nacionalnoj stranci. Pobijedila je lista Stanislava Pongraca koji je izabran za načelnika Općine.⁷⁵

⁶⁸ Z. Krušelj, U žrvnju, str. 92.

⁶⁹ HDA, Savska banovina, Upravno odjeljenje, Povjerljivi spisi, kut. 132, 133, br. 13440/1931.

⁷⁰ HDA, Grupa XXI, inv. br. 2096.

⁷¹ Z. Radelić, Božidar Magovac, str. 37.

⁷² HDA, Grupa XXI, Kotar Koprivnica, politička situacija za mjesec rujan 1932.

⁷³ »Skupština organizacije JRSD u Gjelekovcu«, Podravske novine (Koprivnica), br. 9, Koprivnica, 4. III. 1933.

⁷⁴ »Općinski izbori«, Podravske novine (Koprivnica), br. 39, 7. X. 1933.

⁷⁵ »Nakon općinskih izbora u Savskoj banovini«, Podravske novine (Koprivnica), br. 41, 14. X. 1933.

U međuvremenu se i na ovom području počeo obnavljati HSS, za što je, uz Mihovila Pavleka Miškinu, zaslužan bio i dr. Pavao Tomašić koji je u obližnjem Drnju bio liječnik od 1927. do 1938. godine.⁷⁶ Prema mišljenju Zdravka Dizdara, »na čelu lijevog krila (HSS-a, op. p.) bio je Mihovil Pavlek Miškina, narodni zastupnik HSS-a i poznati seljački književnik iz Đelekovca, koji od izbora 1935. postaje najveći podravski politički autoritet. Miškina je svjestan koliko su gospodarska kriza i beogradska diktatura osiromašili seljačko gospodarstvo zbog čega on snažno inzistira na socijalnim programima«.⁷⁷

Dana 21. lipnja 1936. organizirana je skupština HSS-a u Đelekovcu,⁷⁸ a 30. lipnja iste godine spominje se postojanje podružnice organizacije žena HSS-a Hrvatsko srce u Đelekovcu.⁷⁹ Tajnica te organizacije Hrvatskog srca bila je Kata Pavlek (čini se da je 1940. obnašala i predsjedničku dužnost). Žene su kao društvo slale pakete u kaznionicu Lepoglava.⁸⁰

Osobito je bila važna akcija o postavljanju spomen-ploče Stjepanu Radiću u Đelekovcu 1936. godine. O toj je akciji zapisano: »U Đelekovcu povedena je akcija, da se tamo podigne spomenploča blagopokojnom vođi hrvatskog naroda Stjepanu Radiću. Ovu akciju vodi - uz pomoć domaćeg sina hrvatskog seljačkog književnika i narodnog zastupnika Mihovila Pavleka Miškine - tamošnja podružnica zadruge Hrvatsko Srce i to na poticaj svoje tajnice napredne seljakinje i popularne propagatorke Esperanta Dore Dolenc. Spomenploča podignut će se ili na kući I. Gregureka (gdje se sada nalazi trgovina Matije Lebinca) gdje je Stjepan Radić pred 31 godinu održao prvi sastanak u Đelekovcu ili pored dudine u dvorištu B. Gregureka gdje je Stjepan Radić održao pred 25 godina prvu veliku skupštinu, na kojoj su prisustvovali i žene. U svrhu nabave novčanih sredstava za nabavu ove spomenploče, koja će se nabaviti i svečanim načinom otkriti slijedeće godine - namjerava Podružnica zadruge Hrvatsko Srce u Đelekovcu prirediti - uz pomoć hrvatskog seljačkog književnika i narodnog zastupnika Mihovila Pavleka Miškine - još ove godine jednu priredbu. Na ovu priredbu bit će među ostalima pozvana predsjednica Zadruga Hrv. Srce gospođa Marija udova Radić, gospođa Josipa Maček supruga Vođe hrvatskog naroda Dra Vlatka Mačeka...

Značajnu i u naročite pažnje vrijedna je odluka seljačkih žena u Đelekovcu koje danas sve više stoje uz bok svojim muževima također u javnom životu, da su odlučile spomen-pločom odati zahvalnost velikom pokojniku Stjepanu Radiću.

⁷⁶ **Pavao Tomašić** (Đelekovec, 27. lipanj 1899. - Zagreb, 5. veljača 1987.) - Školovao se u Đelekovcu, Varaždinu, Zagrebu, Grazu i Krakovu. Nakon studija medicine 1925. godine stažirao je u Čakovcu i Varaždinu. Od 1927. do 1938. bio je liječnik u Drnju. Tu je djelovao ne samo politički u sklopu seljačkog pokreta predvođenog HSS-om dr. Vlatka Mačeka, nego i na kulturnom te prosvjetnom planu. Provodio je akcije Higijenskog zavoda iz Zagreba. Financirao je izdavanje Zbornika hrvatskih seljaka 1, koji je pod uredništvom Ivana Sabolića objavljen 1936. godine u susjednom Peterancu. Od 1938. radi u Školi narodnog zdravlja u Zagrebu, a nakon toga u bakteriološkom odjelu Higijenskog zavoda u Zagrebu. Poslije je postao docent na Medicinskom fakultetu u Zagrebu gdje je radio do 1952. godine. Umrovljen je 1. siječnja 1965. godine. Podravske novine, razna godišta; M. Levak, Dr. Pavao Tomašić, Vendi 1, Đelekovec 1999, 7.

⁷⁷ Z. Dizdar, Politika ljevice na području Koprivnice od 1929. do 1941. godine, Podravski zbornik, sv. 28, Koprivnica 2002., str. 191.

⁷⁸ »Skupština b. HSS u Đelekovcu«, Podravske novine (Koprivnica), br. 23, 6. VI. 1936.

⁷⁹ »Hrvatsko srce u Podravini«, Podravske novine (Koprivnica), br. 27, 4. VII. 1936. U istom broju novina se spominje Vika Picir (rođena 1918.) kao »mlada talentirana seljakinja« iz Đelekovca »koja je surađivala također u našem listu«. Ona se udala za Tomu Rašana, kovačkog pomoćnika u Đelekovcu, a vijest o vjenčanju objavile su Podravske novine. U Podravskim novinama br. 42 od 17. listopada 1936. objavljena je pjesma Vike Picir iz Đelekovca »Susret«. Viktorija Picir iz Đelekovca je u Podravskim novinama objavila članak o sjećanju na kralja Aleksandra 1935. godine.

⁸⁰ B. Loborec, Sudjelovanje žena koprivničkog kraja u NOB-u (prilozi za povijest NOB-a), Podravski zbornik, sv. 8, Koprivnica 1982., str. 67.

Ovo je tim značajnija činjenica što će se spomenploča podići u jednom od najnaprednijih naših sela - u Đelekovcu - tamo gdje je prije 31 godinu neumrli vođa hrvatskog naroda Stjepan Radić upalio prvu i neugasivu luč historijskog seljačkog pokreta, koji se od tada počeo širiti i Podravinom.«⁸¹

U kolovozu 1936. došlo je do krize vlasti pa se cijeli općinski odbor »zahvalio« na časti. Na prijedlog mjesne organizacije HSS-a imenovana je privremena općinska uprava »koja se sastoji od predsjednika, Đure Mihaleca, predsjednika Seljačke zadruge, te članova (seljaka) Blaža Vučljaka, Valenta Majtana, Ivana Đuraneka, Franje Tomašića i Imbre Marjančića.«⁸² Na općinskim izborima 13. rujna 1936. pobijedila je lista »bivšeg HSS«, a 23. rujna je preuzeo vlast u općini Đelekovec.⁸³ U Đelekovcu je 18. listopada 1936. bila održana skupština HSS-a na kojoj je govorio prof. Ljubomir Tomašić.⁸⁴

Miškina je 15. ožujka 1936. govorio na skupštini pristaša hrvatskog seljačkog pokreta u Peterancu. Osim njega, govorili su izaslanik dr. Mačeka prof. Tomašić i dr. Ivo Vedriš.⁸⁵ U lipnju 1936. Miškina je zajedno sa župnikom iz Zrinskog Topolovca Kazimirom Vučakom te dr. Ivom Vedrišem i njegovom suprugom Ružom govorio na skupštini u Većeslavcu.⁸⁶ U srpnju 1936. je govorio na manifestaciji u Koprivnici uoči rođendana dr. Vladka Mačeka.⁸⁷ Miškina je u kolovozu 1936. govorio na skupštini HSS-a u Goli.⁸⁸ U rujnu 1936. je predsjedao sastanku svih povjerenika Gospodarske sloge iz koprivničkog kotara,⁸⁹ a u studenome 1936. govorio je na skupštini Hrvatskog radničkog saveza u Koprivnici.⁹⁰

Mihovil Pavlek Miškina je u Koprivnici 31. ožujka 1937. u prepunoj dvorani Domoljuba u Koprivnici održao predavanje o hrvatskom seljačkom pokretu od 1903. do 1937. godine.⁹¹ U njegovu su selu u travnju 1937. optuživali Miškinu da je prepreka osnivanju muškog katoličkog društva.⁹²

⁸¹ Dušan Ožegović, »Spomenploča Stjepanu Radiću u Đelekovcu«, Podravske novine (Koprivnica), br. 34, 22. VIII. 1936.

⁸² »Općinski izbori«, Podravske novine (Koprivnica), br. 34, 22. VIII. 1936.

⁸³ »Novo izabrani opć. odbori«, Podravske novine (Koprivnica), br. 38, 19. IX. 1936.

⁸⁴ »Skupština HSS u Đelekovcu«, Podravske novine (Koprivnica), br. 42, 17. X. 1936. U istom broju je objavljena vijest da je Mihovil Pavlek Miškina objavio brošuru »Seljačstvo se zaštićuje samo i to u Seljačkoj Slogi duhovno u Gospodarskoj Slogi materijalno«. Također se spominje da je početkom listopada na željezničkoj pruzi kod Danice teretni vlak pregazio autobus sa sportašima koji su se vraćali iz Đelekovca.

⁸⁵ »U Peterancu«, Podravske novine (Koprivnica), br. 12, 21. III. 1936.

⁸⁶ »Sastanak b. HSS u Većeslavcu«, Podravske novine (Koprivnica), br. 25, 20. VI. 1936.

⁸⁷ »Manifestacija u Koprivnici«, Podravske novine (Koprivnica), br. 29, 18. VII. 1936. U članku se navodi da je Miškina »nar. zastupnik i seljački književnik«. U istom broju Podravske novine objavio je crticu »Za sreću i dostojanstvo čovjeka«. U broju 30 od 25. VII. 1936. Valko Loborec je u cijelosti objavio tekst Miškinina govora pod naslovom »Zašto nam je geslo: Vjera u Boga i Seljačka Sloga«. U kasnijim brojevima i godištima Podravske novine Miškina je objavio više svojih književnih radova. U broju 27 od 12. rujna 1936. objavljen je intervju s Miškinom.

⁸⁸ »Skupština b. HSS«, Podravske novine (Koprivnica), br. 34, 22. VIII. 1936.

⁸⁹ »Gospodarska sloga«, Podravske novine (Koprivnica), br. 38, 19. IX. 1936.

⁹⁰ »Radnička skupština u Koprivnici«, Podravske novine (Koprivnica), br. 48, 28. XI. 1936.

⁹¹ »Predavanje Mihovila Pavleka Miškine u Koprivnici«, Podravske novine (Koprivnica), br. 14, 3. IV. 1937.

⁹² U spisu piše: »Na otpis naslova od 9. IV. 1937. br. 73. mogu za sada sa sigurnošću kazati - barem koliko poznam župu Gjelekovec - da se ne smije za neko vrijeme niti pomisliti za osnivanje kakvog muškog katoličkog društva. Ako se pomisli samo to da je Gjelekovec tvrđava poznatog Pavleka Miška, da su živu - i uspješnu agitaciju povelili protiv misija, koje su ove godine održali u župi oo. Isusovci, a dolazi po nedjeljama k sv. misi 20-30 muškaraca-staraca, drugo je samo ženski svijet, da su muškarcima bili sasvim zadovoljni, kad nisu imali svoga svećenika. Sve navedene činjenice pokazuju, da bi osnivanje Katoličkih Muževa bilo samo ulje na njihovu vatru i bijes protiv vjere i crkve. Je to žalosno, a je ipak istina sa kojom mora računati dušobrižnik. Zato mislim, da bi bilo iz početka najpodesnije ako započnem kod ženskog svijeta, i to najprije sa djevojkama, jer djevojke još nisu nigdje organizirane. Zatim bi došli na red mladići, žene i muševci.« Župni ured Đelekovec, dokumentacija župe.

Miškina je, kao što se vidi iz iznesenih podataka, razvio široku djelatnost u jačanju seljačkog pokreta, i iako formalno nije imao položaj u kotarskom HSS-u, slobodno je moguće zaključiti da je bio među najutjecajnijim članovima seljačke stranke u koprivničkom kraju, a najvjerojatnije i šire. Njegov se utjecaj nije svidio političkim protivnicima koji su ga napadali. Kotarska organizacija HSS-a je na sjednici 27. lipnja 1937. stala na stranu izabranog narodnog zastupnika Mihovila Pavleka Miškine kojega su napadale novine »Hrvatska straža«. Dopis su potpisali predsjednik kotarske organizacije Franjo Gaži i tajnik dr. Ivo Vedriš.⁹³

U Seljačkom domu u Imbriovcu okupilo se 28. studenoga 1937. mnogo seljaka te je predsjednik mjesne organizacije Tomo Fičko otvorio sastanak osvrnuvši se na gospodarske probleme od 1920. rekavši da su loši općinski činovnici krivi za mnoge nevolje. Mihovil Pavlek Miškina iz susjednog Đelekovca osvrnuo se na sporazum Seljačko-demokratske koalicije 1927. i ujedinjene opozicije 1937., smatrajući da se samo slogom Hrvata i Srba može dobiti vlast, a time i poboljšati položaj ljudi. On se vratio u prošlost prije 1914. kada je Podravina bila glavno uporište braće Radić te je prikazao što se dogodilo na izborima u svibnju 1935. kada su seljaci masovno glasali za HSS, a ipak nisu dobili svoje poslanike. Govorio je i Tomo Čiković, Franjo Gaži je održao predavanje o domaćim prilikama, a dr. Vedriš je usporedio fašizam s komunizmom i sa seljačkom demokracijom.⁹⁴

Tijekom ožujka 1938. koprivničko područje bilo je umreženo ograncima Seljačke sloge pa je 27. ožujka 1938. za kotarskog povjerenika Seljačke sloge izabran Stjepan Prvčić, a zamjenici su mu bili Valko Bači iz Botova, Ignac Hanžeković iz Srema (Srema), Franjo Čizmak iz Đelekovca, Franjo Ljubić iz Novigrada Podravskog, Josip Vuljak i Tomo Gaži iz Koprivnice, a svoju su pomoć u radu obećali i Miškina i liječnik dr. Pavao Tomašić iz Drnja (rodom iz Đelekovca) koji je imao važnu ulogu u aktiviranju podravskog stanovništva na društveno-prosvjetnim zadacima.⁹⁵

U vrijeme izbora 1938. u Đelekovcu je predsjednik izbornog odbora bio Milan Zorčić, profesor iz Koprivnice, a u Imbriovcu Dušan Dadasović, učitelj iz Koprivnice.⁹⁶ U Đelekovcu je, u međuvremenu, na parlamentarnim izborima 5. svibnja 1935., stranačka lista kojoj je kandidat bio Mihovil Pavlek Miškina dobila 597 od 607 glasova, a provladina stranačka lista kandidata Veljka Ilića dobila je samo 10 glasova. Miškina je u svome selu osvojio više od 98 posto svih glasova. Miškinina lista je u Imbriovcu dobila 562, a Ilićeva 11 glasova.⁹⁷ Na izborima krajem 1938. Miškina je u općini Đelekovec dobio 1269 glasova od 1369 upisanih birača, s napomenom da svi upisani birači nisu izašli na izbore.⁹⁸

Do reorganizacije HSS-a u Đelekovcu je došlo 16. kolovoza 1938. godine. Za predsjednika je izabran Pavao Porić u Đelekovcu, a u Velikom Otoku Ivan Horvat. Tajnik općinske organizacije je bio Ivan Punek iz Imbriovca.⁹⁹

Mihovil Pavlek Miškina širio je prostor svoga utjecaja izvan Podravine. On je 20. ožujka 1938. održao predavanje o Matiji Gupcu te i životu i radu Ante Radića u Splitu. »Njega su okupljeni burno pozdravili... Predavanje g. Pavleka Miškine bilo je popraćeno aplauzom.«¹⁰⁰ Neki

⁹³ »Kotarska organizacija b. HSS Koprivnica u obrani narodnog zastupnika Mihovila Pavleka Miškine«, Podravske novine (Koprivnica), br. 27., 3. VII. 1937.

⁹⁴ Seljački dom (Zagreb), br. 1, 1. I. 1938.

⁹⁵ Seljački dom (Zagreb), br. 14, 31. III. 1938.

⁹⁶ »Predsjednici izbornih odbora u Koprivničkom kotaru«, Podravske novine (Koprivnica), br. 44, 5. XI. 1938.

⁹⁷ S. Velagić, Izbori između dva svjetska rata, n. dj., str. 129.

⁹⁸ »Nakon izbora«, Podravske novine (Koprivnica), br. 50, 17. XII. 1938.

⁹⁹ Seljački dom (Zagreb), br. 39, 8. IX. 1938.

¹⁰⁰ Novo Doba (Split) 21. III. 1938.; »Miškina u Splitu«, Podravske novine (Koprivnica), br. 14, 2. IV. 1938.

su na to imali prigovor pa je Miškina u Podravskim novinama tiskao odgovor, u kojem je završio riječima: »Ljubav k bližnjemu samo ne propovijeda već jedamputa provađa i u život. A provesti se može na onaj način života kakav su naši stari poznavali prije negoli su poznavali tuđe vjervjesnike, a to je da je čovjek čovjeku brat a ne vuk, da svaki onaj koji je došao na svijet ima i pravo na život. Da u našoj slobodnoj Hrvatskoj budemo svi slobodni ljudi. I slobodni i osjećali u sebi dužnosti pomoći svome bližnjemu.«¹⁰¹ Od 19. do 22. rujna 1938. je kao izaslanik Vladka Mačeka držao političke govore u Šumadiji gdje je imao desetak sastanaka u kragujevačkom i gružanskom kotaru,¹⁰² dok je u studenome boravio u Mačvi, u okolici Šapca.¹⁰³

U Lepoglavi su se na robiji (nakon proglašenja šestosiječanjske diktature), prema zapisima Tome Mičurina, kao »hrvatski nacionalist« nalazili Tomo Fičko iz Imbriovca te Josip Pavlič, Stjepan Petak, Stjepan Sabol i Ivan Tomašić iz Đelekovca.¹⁰⁴

Tri seljaka iz Đelekovca su se 6. ožujka 1939. vratila kući s robije. To su bili Stjepan Petak, Antun Vuljak i Stjepan Vuljak. U lepoglavskoj su kaznionici proveli 5 godina na robiji. Bili su osuđeni na 15 godina robije, ali im je kazna bila smanjena. O njihovu je dočeku zapisano u Podravskim novinama: »Na kolodvoru u Koprivnici dočekali su ih brojni članovi hrv. seljačkih organizacija na čelu sa pretsjednikom organizacije b. HSS Tomom Čikovićem i povjerenikom Seljačke Sloge Stjepanom Prvčićem, koji je takodjer više godina bio politički kažnjenik u Lepoglavi, te tajnikom organizacije b. HSS u Gjelekovcu seljakom Grgom. Na pozdrav Tome Čikovića zahvalio se Stjepan Petak istaknuvši da nosi pozdrave braće iz tamnice, koja isto osjećaju i žele kao i cio hrvatski narod. Uz poklike Hrvatskoj i dru Mačeku odvezli su se autom kući u Gjelekovec. Premda je već bilo prošlo 10 sati u noći kad su stigli u rodno mjesto Gjelekovec i tamo ih je dočekalo i dirljivo do suza pozdravilo cijelo selo, koje je bilo svjedokom njihovih prvih neopisivih patnja. Pred zgradom općinskog poglavarstva, gdje su bili prisutni također predstavnici hrv. seljačkih organizacija iz Legrada pod vodstvom seljaka Sineka i Bruneca pozdravila ih je u ime Hrvatskog srca Kata Pavlek, u ime mjesne organizacije b. HSS Blaž Suljak, a u ime Seljačke zaštite Ivan Želježnjak. Zahvalio se Stjepan Petak naglasivši da će ojačani iskustvom proživjelih patnja još svjesnije nastaviti borbu, da u duhu nauke braće Radića naša Hrvatska nikada od niko-ga pokorena domovina dodje do svojih prava, do svoje nacionalne slobode i socijalne pravde.«¹⁰⁵

Stjepan Petak iz Đelekovca je na zajedničkom sastanku koprivničke kotarske organizacije HSS-a i Gospodarske sloge u Koprivnici 26. ožujka 1939. izložio problem nove kolonizacije preko »Zemlje«. Na tom su sastanku pozdravili i Vuljake iz Đelekovca koji su pušteni na slobodu nakon petogodišnjeg robijanja.¹⁰⁶

Potpredsjednik ugledne Rockefellerove zaklade iz SAD-a (koja je osnovala Higijenski zavod), profesor Gunn, posjetio je Đelekovec 18. siječnja 1939. godine. U pratnji su bili dr. Andrija Štampar i dr. Dinko Tomašić. Oni su posjetili dom Mihovila Pavleka Miškine. Izvjestitelj je u novinama istaknuo: »U domu Miškine gdje je ugledni gost sa pratnjom objedovao predstavljeni su mu hrvatski seljački književnici Belčić, Betlehem i Gaži, te seljački slikari Mraz, Generalić i

¹⁰¹ Mihovil Pavlek Miškina, »Odgovor onima kojih se tiče (Povodom prigovora predavanju o Matii Gubcu I Dru Anti Radiću u Splitu)«, Podravske novine (Koprivnica), br. 16, 16. IV. 1938.

¹⁰² »Miškina u Šumadiji«, Podravske novine (Koprivnica), br. 38, 24. IX. 1938.; Roka Vujadinović, »Odjeci boravka Miškine u Šumadiji«, Podravske novine (Koprivnica), br. 42, 22. X. 1938. Potonji je dopis pisala kći srpskog seljaka Divostina Vujadinovića koji je Miškinu pratio za njegova boravka u Šumadiji.

¹⁰³ »Povratak Miškine iz Srbije«, Podravske novine (Koprivnica), br. 48, 3. XII. 1938.

¹⁰⁴ Zapisi iz Lepoglave Tome Mičurina, seljaka iz Gole, kotar Koprivnica, original rukopisa u posjedu Marcela Tkalčića iz Starigrada. Preslike kod Hrvoja Petrića.

¹⁰⁵ »Opet na slobodi...«, Podravske novine (Koprivnica), br. 10, 10. III. 1939. Sudbina Stjepana Sabola nije istražena.

¹⁰⁶ Ž. Krušelj, U žrvnju..., str. 312.

Virusi. Prof. Gunn razgovarao je s našim seljacima preko tumača Dra Štampara interesirajući se potanko o prilikama u kojima žive a napose o njihovom radu na polju lijepih umjetnosti. Na sva pitanja dobio je preko tumača odgovore, koji su mu potpuno prikazali život seljaka hrvatske Podravine te je obećao da će njihov kulturni napose umjetnički, rad podupirati - dodijeliti im materijalnu pomoć. Posebno je preporučio našim seljacima slikarima - od kojih je neke slike otkupio za ures svoga doma - da svoje radove izlože na predstojećoj izložbi u USA u New Yorku.¹⁰⁷

Miškina je preko novina u ožujku 1939. kritizirao rad zastupnika u narodnoj skupštini Adama Marina koji, prema njegovu mišljenju, nije učinio ništa za podravski kraj, u kojem je izabran.¹⁰⁸ Zastupnik Marin mu je odgovorio, a nakon toga je opet uslijedio Miškinin odgovor kojim je bila završena prepiska u kojoj se zapravo dokazala Marinova neaktivnost.¹⁰⁹ Pavlek se u ožujku 1939. preko organizacije Seljačke sloge založio za očuvanje morala u hrvatskoj omladini na prostoru koprivničkog kotara te »da će sustavno poraditi na promicanju ćudoređa života na selu i spriječiti pijančevanje seoskim mladićima«.¹¹⁰

Dana 12. ožujka 1939. u Sarajevu je bila održana velika kulturna priredba, na kojoj je nastupilo više seljačkih književnika. Miškina je je čitao svoje pjesme »Crveni makovi«, »Matiji Gupcu« i »Radniku«.¹¹¹ Uskoro ga je, 26. ožujka 1939., prvak zemljoradničke stranke Joco Jovanović pozvao da održi predavanje u Beogradu, koje je bilo odlično prihvaćeno. Nakon toga su Miškinu pozvali da održi i drugo predavanje u Zemunu.¹¹²

U Daruvaru je govorio u svibnju 1939.,¹¹³ u koprivničkom Seljačkom domu u rujnu 1939.,¹¹⁴ u studenome 1939. u Legradu,¹¹⁵ u prosincu 1939. ponovno dva puta u Koprivnici - prigodom osnivanja Hrvatskog seljačkog lovačkog društva te na sastanku kotarske organizacije HSS-a.¹¹⁶

U srpnju 1939. Miškina se zajedno s izaslanikom vodstva HSS-a i zastupnikom prof. Slavkom Findrichom založio za elektrifikaciju sela koprivničkom kotaru priključkom na električni vod Zagreb-Karlovac,¹¹⁷ što ukazuje na njegove napredne stavove.

U siječnju 1940. Stjepan Mađar iz Đelekovca u novinama »Seljački dom« izjavio je da ima četiri političke želje. Prvu da se porez odredi po rali na najniži stupanj i neka ga ubiru općine. Drugu da se snize kamate na zajmove. Treću da se drvo iz državnih šuma prodaje seljacima po najnižoj mogućoj cijeni. I četvrtu da trgovina sa susjednim državama bude slobodna i bez carine te neka zasluži onaj koji proizvodi. Iako samo četiri želje, one su bile utopija u vremenu opće inflacije i sve veće nestašice roba.¹¹⁸

¹⁰⁷ Dušan Ožegović, »Počast selu naše Podravine«, Podravske novine (Koprivnica), br. 7, 18. II. 1939.

¹⁰⁸ »Miškina javno poziva popa Marina da odgovori na pitanja...«, Podravske novine (Koprivnica), br. 10, 10. III. 1939.

¹⁰⁹ »Pop Marin se pere...«, Podravske novine (Koprivnica), br. 12, 25. III. 1939.; »Miškina odgovara popu Marinu«, Podravske novine (Koprivnica), br. 12, 25. III. 1939.

¹¹⁰ »Miškina za očuvanje morala na selu. Hrvatska omladina mora biti ćudoredna jer će samo tako biti politički jaka«, Podravske novine (Koprivnica), br. 10, 10. III. 1939.

¹¹¹ »Veliko slavlje u Sarajevu«, Podravske novine (Koprivnica), br. 11, 18. III. 1939.

¹¹² »Miškina u Beogradu«, Podravske novine (Koprivnica), br. 12, 25. III. 1939.; »Miškina govori u Beogradu«, Podravske novine (Koprivnica), br. 13, 1. IV. 1939. U povodu Miškinina povratka seljakinja iz Đelekovca, Dora Dolenc u Podravskim novinama broj 14, od 8. travnja 1939. napisala je pjesmu »Svome milom seljaku narodnom zastupniku i hrvatskom književniku Miškini prigodom prvih proljetnih dana god. 1939.«

¹¹³ »Miškina govori u Daruvaru«, Podravske novine (Koprivnica), br. 21, 27. V. 1939.

¹¹⁴ »Kotarski sastanak HSS«, Podravske novine (Koprivnica), br. 36, 9. IX. 1939.

¹¹⁵ »Prosvjetni sastanak u Legradu«, Podravske novine (Koprivnica), br. 45, 11. XI. 1939.

¹¹⁶ »Kotarski sastanak. Osnovano Hrvatsko seljačko lovačko društvo«, Podravske novine (Koprivnica), br. 49, 9. XII. 1939.; »Kotarski sastanak HSS«, Podravske novine (Koprivnica), br. 51, 23. XII. 1939.

¹¹⁷ »Elektrifikacija sela«, Podravske novine (Koprivnica), br. 28, 15. VII. 1939.

¹¹⁸ S. Mađar, »Četiri želje« Seljački dom (Zagreb), br. 4, 25. I. 1940.

Župnik u Koprivničkom Ivancu Franjo Brdarić pisao je đelekovečkom župniku 18. siječnja 1940., uz ostalo, i o smanjenju utjecaja Miškine u HSS-ovoj središnjici: »U Zagrebu se odvijale ovih dana velike manifestacije koje simboliziraju 'mirovno' između Beograda i Zagreba, ali kao stopostotni Podravec žalim, da je najodličniji dio i ukras seljačke stranke Pavlek Miškina tako zapostavljen, da nije bio na večeri ni u banskim dvorima ni kod kneza Pavla. Što to imade da znači? (...)«¹¹⁹

Sporazumom Cvetković-Maček, kojim je 1939. osnovana Banovina Hrvatska, stvorene su okolnosti kojima su se nastojali popraviti odnosi između središnjih državnih vlasti i Đelekovečana. Zabilježen je jedan primjer koji govori o tome. U travnju 1940. podzapovjednika Hrvatske seljačke zaštite u Đelekovcu Blaža Vuljaka Petar II. odlikovao je zlatnom medaljom II. reda.¹²⁰ Refleksije na osnivanje Banovine Hrvatske 1939. u Đelekovcu zabilježene su u školskoj spomenici: »Koncem mjeseca kolovoza osnovana je banovina Hrvatska sa širokim djelokrugom samostalnog rada na svom području. Njenim osnutkom prenešen je sav rad s centralne vlade na bana u Zagreb. Osnutkom banovine Hrvatske udovoljeno je davnim željama i borbi hrvatskog naroda za svojom samostalnošću.«¹²¹

Na općinskim izborima 19. svibnja 1940. u općini Đelekovec bila je istaknuta samo jedna lista koju je u ime HSS-a predvodio Tomo Fičko pa je bilo razumljivo da će pobijediti i osvojiti sva 24 odbornička mandata.¹²² U kotaru Koprivnica HSS je dobio svih 24 općinskih zastupnika u općinama Drnju, Goli, Hlebinama i Đelekovcu. U Legradu, Peterancu i Ždali dobio je svih 18 općinara, u Koprivničkom Ivancu 16, a samo je u Sokolovcu SDK je dobio 23 i Jugoslavenska radikalna zajednica 1 zastupnika te u Novigradu Podravskom SDK 18 općinskih zastupnika.¹²³

Pišući o ovoj pobjedi, Miškina je odmah ukazao i na velike poslove koji stoje pred općinskim upravama te je napisao na Tijelovo poseban članak »Izbori su prošli...«, u kojem je pokazao da su izbori bili posve slobodni, ali da nisu svuda izabrani najkvalitetniji ljudi jer su mnogi odbijali ući u politiku, smatrajući da im je važnije da gledaju svoja posla. Ukazuje na veliku moć općina jer one izdaju svjedodžbu poštenja ili nepoštenja, one prate polazak djece u školu i mladića u vojsku, a uz to mogu bez privole zadužiti i opteretiti seljakovo imanje općinskim nametom kojim općina pokriva svoje rashode i misli da uprava treba biti poštena. Miškina smatra da se općinski proračun treba sastavljati izvanredno pažljivo i da treba izbjegavati prevelika opterećenja, a općinski namet potvrđuju općinski zastupnici i stoga je raspolaganje narodnim novcem u njihovim rukama. Neke su općine bile previše zadužene te prema Miškini, treba ispitati kako je do toga došlo i ubuduće se kloniti duga, a osobito da treba paziti da općinski činovnik bude pošten. Miškina smatra da općinu treba staviti pod strogu kontrolu naroda i oblasti i da si općinari moraju među sobom podijeliti poslove i svaki onda mora pošteno odraditi taj posao. On piše da treba paziti koliko ima škola i kakve su te što djeca uče i kako. Zatim da treba gledati koliko djece ide u obrt i kamo idu i što rade kad svrše zanat. Dalje kaže da treba gledati koliko je općina velika, koliko ima stanovnika a koliko plodne zemlje, koliko radnih ruku i koliko ih je bez posla, a naravno, i koliko ih je bez kruha. Miškina traži da se prikupe podaci i o bolestima i tko ih liječi. Traži i anketu o blagu te koji trgovci dolaze u kupnju stoke i kakvi su putovi, potoci i vodeni propusti. Traži da se pazi na krađe i na pijančevanje. Traži odgovor ima li općina ogranak Seljač-

¹¹⁹ Župni ured Đelekovec, dokumentacija župe.

¹²⁰ »Odlikovanje HSZ«, Podravske novine (Koprivnica), br. 17, 27. IV. 1940. U dopisu od 30. prosinca 1939. (koji se čuva u Župnom uredu Đelekovec) Blaž Vuljak se spominje kao zapovjednik Hrvatske seljačke zaštite u Đelekovcu

¹²¹ Spomenica škole Đelekovec, knj. 2, str. 17.

¹²² »Općinski izbori u koprivničkom kotaru«, Podravske novine (Koprivnica), br. 20, 18. V. 1940.; »Općinski izbori«, Podravske novine (Koprivnica), br. 21, 25. V. 1940.

¹²³ Seljački dom (Zagreb), br. 21, 23. V. 1940.

ke sloge sud dobrih i poštenih ljudi i drugo. I zaključuje: »Nije to lahka ni malena stvar, netko bi rekao za taj posao u občini. Žali jest i još više. Treba znati kakovi su žandari i financi, kakav je kotar i sud, gruntovnica i katastar, sve to treba znati, *jer sve to plaćamo i uzdržavamo*, i sve to za to, da nam život olakša, poboljša, poljepša, a ne da nas davi i pritište. A i biti će to kada si toga budemo svi svjestni, kad ćemo to htjeti i za to svi poraditi.«¹²⁴ On i polovicom lipnja 1940. traži što hitnije prikupljanje podataka jer samo onda ako se znaju podaci za prehranu, upravu, trgovinu, zdravstvo, diobe, ogrijev, dugovine, može općina dobro raditi.¹²⁵

Vrlo se brzo pokazalo da su problemi općina tako veliki da ih one ne mogu same rješavati. U Velikom i Malom Otoku, Zablatju i Imbriovcu u općini Đelekovec izbila je slinavka i šap te su zabranjeni sajmovi u Koprivnici i u Legradu.¹²⁶

Naročitim Miškininim zalaganjem u veljači 1940. otvorena je nova školska zgrada u Velikom Otoku (tada u općini Đelekovec). Miškina je govorio i prigodom svečanog otvorenja školske zgrade 15. veljače 1940. godine.¹²⁷

Sredinom veljače 1940. Miškina je govorio na sastanku organizacija HSS-a za grad i kotar Koprivnica te prenio riječi dr. Mačeka da će nastojati kako bi se preko rijeke Drave podignuo most. Miškina je zajedno s Franjom Gažijem izabran za delegata na skupštini Imovne općine (đurdevačke) u Bjelovaru.¹²⁸ Mihovil Pavlek Miškina je iste godine bio politički aktivan u Koprivnici. Primjerice, u ožujku je održao predavanje o braći Radić,¹²⁹ u lipnju u koprivničkoj gimnaziji govorio o povijesti hrvatskog seljačkog pokreta,¹³⁰ a u srpnju je govorio na sastanku mađarske i jugoslavenske delegacije o dvovlasničkom prometu.¹³¹ U rujnu 1940. govorio je u Hlebinama prigodom posvećenja temeljnog kamena pučke škole u Hlebinama,¹³² a u Koprivnici ponovno u veljači 1941. na sastanku predstavnika seljačkih organizacija iz koprivničkoga kotara.¹³³ Dana 4. ožujka 1941. održao je predavanje o značenju hrvatskog seljačkog pokreta članovima Sveučilišne organizacije HSS-a u Zagrebu.¹³⁴

Dio stanovnika općine Đelekovec simpatizirao je ustaški pokret, a grupa Đelekovčana pristupila je ustaškoj organizaciji. Općina Đelekovec je, kao i cijeli kotar Koprivnica, bila iznimno važna u strategiji ustaškog pokreta jer se protezala uz graničnu crtu s Mađarskom. Ilegalni su prelasci mađarske granice počeli još 1919. godine pa je od prebjega koji su bili protivnici ujedinjenja u Kraljevstvo SHS i bivših austrougarskih časnika, u Kőszegu ustrojen logor Hrvatske le-

¹²⁴ »Uvodnik«, Seljački dom (Zagreb), br. 22, 30. V. 1940.; M. Kolar-Dimitrijević, HSS, n. dj.

¹²⁵ Miškina, »Obćine za kruh naš svagdašnji«; »Uoči godišnje skupštine Gospodarske sloge«, Seljački dom (Zagreb), br. 24, 15. VI. 1940. Mira Kolar-Dimitrijević zaključila je da Miškina sluša ne samo seljaštvo, nego i putnike u vlaku i sve to sažima u svoje zaključke, te sve više dolazi do spoznaje da će se teško pomiriti interesi gospode i seljaštva. Miškina, »Iz moje bilježnice« Seljački dom (Zagreb), br. 27, 4. VII. 1940.

¹²⁶ Seljački dom (Zagreb), br. 22, 30. V. 1940.

¹²⁷ »Nova škola u Vel. Otoku«, Podravske novine (Koprivnica), br. 7, 17. II. 1940.

¹²⁸ »Predsjednik Dr. Maček je rekao: Most preko Drave mora se podići«, Podravske novine (Koprivnica), br. 8, 24. II. 1940.

¹²⁹ »Složno naprijed«, Podravske novine (Koprivnica), br. 11, 16. III. 1940.

¹³⁰ »Proslava rođendana braće Radića na našoj gimnaziji«, Podravske novine (Koprivnica), br. 23, 8. VI. 1940.

¹³¹ »Sastanak mađarske i jugoslavenske delegacije u Koprivnici«, Podravske novine (Koprivnica), br. 29, 20. VII. 1940.

¹³² »Prosvjetom k slobodi«, Podravske novine (Koprivnica), br. 38, 14. IX. 1940.

¹³³ »Konferencija predstavnika seljačkih organizacija iz koprivničkoga kotara«, Podravske novine (Koprivnica), br. 8, 15. II. 1941.

¹³⁴ »Predavanje Miškine u Sveučilišnoj organizaciji HSS-a u Zagrebu«, Podravske novine (Koprivnica), br. 11, 8. III. 1941.

gije. U njega su 1921. godine primljena i četiri Đelekovčana, koji su sudjelovali u ubojstvu žandara.¹³⁵ To su bili: Tomo Sabol, Franjo Rašan, Ivan Mihalec i Pavao Petrić.¹³⁶

Mađarske vlasti su vojnim bjeguncima iz Đelekovca osigurale kontakt s Gustavom Perčecom, kojega je Ante Pavelić 1931. ovlastio za formiranje ustaškog logora u Janka-pusti u Mađarskoj, oko 8 kilometara udaljen od Đelekovca. Ustaško vodstvo je Perčecu zapovjedilo da 1. prosinca 1932. (na godišnjicu jugoslavenskog ujedinjenja) u Zagrebu organizira podmetanje dviju eksplozivnih naprava (»paklenih strojeva«). Taj je zadatak Perčec prenio na Ivana Mihalca, a on ga je izvijestio da su za taj zadatak bili zaduženi njegovi suseljeni iz Đelekovca Tomo Sabol i Josip Pavlić. Bilo je dogovoreno da oni sami prijeđu državnu granicu, a potom uz pomoć Đelekovčana Stjepana Petaka krajem studenoga na obali Drave između Legrada i Đelekovca preuzmu eksploziv, oružje i promidžbeni materijal (listove »Grič« i »Ustaša«), koje su im noću čamcem dopremili Stjepan Petrović (podrijetlom iz Hlebina), Ivan Mihalec i Franjo Rašan. Tomo Sabol i Josip Pavlić su 30. studenoga otputovali u Zagreb i aktivirali eksplozivne naprave, ali bez žrtava i većih razaranja. Nakon toga su se vlakom nesmetano vratili kući. Dva tjedna kasnije bila je opet organizirana doprema oružja i eksplozivnih naprava iz Mađarske, a uz Stjepana Sabola (nećak Tome Sabola) i Josipa Pavlića, preuzeli su ih novi pripadnici ustaške organizacije iz Đelekovca Ivan i Stjepan Tomašić te Antun i Stjepan Vuljak. Vidio ih je jugoslavenski graničar kojega su ranili i uspjeli prenijeti oružje.¹³⁷

Prema izvješću kotarskog načelstva od 4. listopada 1932. godine: »U prošlom mjesecu porabacali su mađarski organi vlasti, sigurno uz pomoć naših emigranata u Mađarskoj, mnogo brošura 'Grič', 'Ustaša' i 'Ustav hrvatskih revolucionaraca', i to po imanjima naših dvovlasničara, što ih isti posjeduju u Mađarskoj, a sve u namjeri da ih naši dvovlasničari čitaju i prenesu k nama. Tako je 7. septembra t.g. kod graničnog kamena br. 185 uhvaćena naša dvovlasničarka Lončar Jela, poljdjelka iz Gjelekovca, kbr. 42, koja je u korpi ispod grožđa sakrivena htjela prenijeti 24 komada napred navedenih brošura.«¹³⁸

U izvješću načelstva sreza koprivničkoga od 26. svibnja 1933. piše: »Emigrant Domitrović sa ostalima imao se sastati po dogovoru sa našim željezničarom Tomašić Tomom, koji je rodom iz mjesta Gjelekovca, opštine iste, a privremeno stanuje u Peterencu, sreza Koprivničkog. Dotični da se nalazi u službi u Koprivnici, a službeno odlazi u Gjekenješ, te ima priliku da se sa njim sastaje. Da li se sa njim navedenog dana sastao ili nije, povjerenik nije mogao ustanoviti. Povjerenik tvrdi, da se ovaj željezničar Tomašić, kojeg on lično poznaje, vidja gdje se druži sa Mađjarima kao i sa još nekim ljudima, koji bi mogli biti naši emigranti ili banditi u Mađarskoj. Ovaj že-

¹³⁵ Ž. Krušelj, U žrnju državnog terora i ustaškog terorizma. Politička zbivanja u koprivničkoj Podravini od objave šestosiječanjske diktature do sloma Kraljevine Jugoslavije, Koprivnica 2001., str. 19.

¹³⁶ HDA, MUP RH, Elaborat rekonstrukcije ustaškog aparata i UNS-a, Koprivnički kotar, Zagreb 1962. Dvojica od njih postali su ustaški časnici (Franjo Rašan i Tomo Sabol). Franjo Rašan je, nakon njihova zajedničkog uključivanja u ustašku organizaciju na Janka-pusti, osobno ubio Pavla Petrića koji se htio vratiti kući. Ivan Mihalec se nastanio u obližnjem mađarskom selu pa se povremeno uključivao u ustaške akcije. U ožujku 1934. bio je isključen iz ustaške organizacije »radi zloupotrebe ustaškog oružja i zloupotrebe povjereničkog položaja, te radi ostalih povreda ustaške discipline«, što je značilo razlaz između njega i ustaša. Usp. ustaški emigrantski bilten Ustaša, ožujka 1934. Nakon osnivanja NDH Mihalec se politički pasivizirao, a o njegovoj daljnjoj sudbini nema dostupnih podataka. Ž. Krušelj, U žrnju državnog terora i ustaškog terorizma, str. 19, 39. Rašan je umro tijekom rata. Tomo Sabol je neko vrijeme službovao u Jasenovcu, a u knjizi Marka Ručnova »Zašto Jasenovac«, Beograd 2001., navedeno je da je bio prvi zapovjednik ženskog logora u Staroj Gradiški. Sabol je 7. kolovoza 1945. bio osuđen na smrt (strijeljanje je bilo izvršeno 4. studenoga 1945.). Čini se da je Sabol jedno vrijeme bio općinski načelnik u Đelekovcu.

¹³⁷ Ž. Krušelj, U žrnju državnog terora i ustaškog terorizma, str. 21. Jedna od idućih poznatih akcija prebacivanja oružja s istim sudionicima bila je 20. srpnja 1933. godine u predjelu zvanom Gmajna, gdje je došlo do pucnjave s graničarima u kojoj su sudjelovali Antun Vuljak, Stjepan i Ivan Tomašić te Josip Pavlić.

¹³⁸ HDA, Grupa XXI, Kotar Koprivnica, Politička situacija za mjesec rujan 1932.

ljezničar da bi mogao služiti kao kurir odnosno pridržavati veze između nezadovoljnih separatista te iz Podravine sa našim emigrantima u Madjarskoj, te bi ga trebalo staviti pod nadzor.«¹³⁹

U srpnju 1934. započela je pred Državnim sudom za zaštitu države u Beogradu javna rasprava protiv 31 osobe uglavnom iz Podravine koje su bile osuđene kao ustaše. Među njima je bilo sedam Đelekovčana: Stjepan Sabol, Josip Pavlič, Stjepan Petak, Stjepan Vuljak, Anton Vuljak, Ivan Tomiša i Stjepan Tomiša.¹⁴⁰

Čini se da je Stjepan Sabol bio neposredni organizator ustaške organizacije jer je »u svom selu već bio prikupio nekoliko ljudi, svojih drugova, koji će mu pomoći u tom radu... Za to vreme (prosinac 1932., op.p.) predobili su Petak Mijo (pokojni 1934. op.p.) i Sabol za ustašku akciju još četvoricu: Vuljak Stjepana i Antuna, Tomašića Ivana i Stjepana.«¹⁴¹

Zanimljivo je istaknuti da su raniji pripadnici ustaške organizacije Stjepan Petak i Stjepan Vuljak kasnije promijenili političko uvjerenje i tijekom Drugoga svjetskog rata pristupili partizanima. Vuljak je poginuo tijekom rata kao partizan.¹⁴²

Ovo suđenje treba promatrati u kontekstu razbijanja ustaške organizacije u koprivničkoj Podravini, koje je trajalo od travnja 1934. pa sve do jeseni 1935. godine. Tada su progonjeni ustaški aktivisti i njihovi pomagači (jataci). Posljedica toga bila je »ustaška šutnja« koja se, uz pojedine ispade, produljila sve do travnja 1941. godine.¹⁴³

Sačuvan je koncept pisma koje je đelekovečki župnik uputio Ministarstvu prosvjete, odnosno Odjeljenju za osnovne narodne škole za Savsku banovinu. U konceptu pisanom 30. svibnja 1938. uz ostalo piše: »Čovjek, koji pozna selo Gjelekovec, koji znade, da su se odmah poslije rata (pobuna i ubijanje oružnika), i prije par godina iz sela su se rekrutirali za 'Janka Pustu'. Može se čuditi da se u takvom selu još tako odgaja. Danas pune tamnice, nesretno odgojeni i zavedeni ljudi iz Gjelekovca, ako će se odgoj nastaviti u tom duhu, brzo će se tim, koji su sada u tamnici pridružiti i novi još brojniji.«¹⁴⁴

Neki su stanovnici općine Đelekovec bili aktivni i u sindikalnom pokretu. Na šljunčari Botovo (današnjoj Šoderici) je, prema sjećanjima Valenta Ambrošića, još prije 1937. djelovala podružnica URSSJ-ovih sindikata, čiji je predsjednik bio Stjepan Dolenc iz Đelekovca.¹⁴⁵

Osim HSS-a koji je dominirao političkim životom međuratnog Đelekovca, javljale su se i prve ideje koje su bile bliske komunistima. Sindikalne novine su u selo donosili tvornički radnici Ivan Lončar Đan, Drago Čoklica i Blaž Vidatić. U Đelekovcu je 1941. godine, prema Anti Dobrili Pepi, postojala organizacija KPH s tri člana, jednim kandidatom za prijem u KPH (Komunističku partiju Hrvatske) te veći broj aktivnih simpatizera i »skojevaca«. U Imbriovcu je djelovao partijski aktiv od tri člana i jedna grupa simpatizera.¹⁴⁶

¹³⁹ HDA, Grupa XXI, Kotar Koprivnica, Sastajanje emigranata i podržavanje veza sa separatistima.

¹⁴⁰ »Suđenje izdajicama našega naroda«, Podravske novine (Koprivnica), br. 31, 28. VII. 1934. O tom suđenju se u Beogradu čuva iscrpna dokumentacija.

¹⁴¹ Ž. Krušelj, U žrvnju državnog terora i ustaškog terorizma, str. 218-219 - dokument br. 128.

¹⁴² Ž. Krušelj, U žrvnju državnog terora i ustaškog terorizma, str. 39-40.

¹⁴³ Ž. Krušelj, U žrvnju državnog terora i ustaškog terorizma, str. 32. Prema Željku Krušelju: »Razbijanje ustaških organizacija u Đelekovcu, Hlebinama i prekodravskim selima, kao i nadzor svih onih koji su iskazivali nedvosmislen proturežimski stav u samoj Koprivnici, nisu samo nanijeli bolni poraz opciji radikalnog hrvatstva, nego su opet otvorili i prostor obnovljenom HSS-u. Postupna demokratizacija, koja je počela prisilnim odlaskom Jevtićeve vlade, od 1936. do 1939. omogućila je i postupno amnestiranje većine osoba osuđenih za ustašku djelatnost na spomenutim procesima u Beogradu, Bjelovaru i Varaždinu. No, oni su i dalje bili pod nadzorom, tako da im je bila otežana svaka politička djelatnost.«

¹⁴⁴ Župni ured Đelekovec, Dokumentacija.

¹⁴⁵ Glas Podravine (Koprivnica), 11. VI. 1980.

¹⁴⁶ A. Dobrila Pepo, Prilozi za povijest NOB-a koprivničkoga kraja od 1941. do 1944. godine, Koprivnica 1983., str. 9, 186.

Po žandarmerijskim stanicama se obavljala kontrola na poštama na koprivničkom području pa i u Đelekovcu. Cenzura na pošti je u svibnju 1940. evidentirala dva pisma Kate Pavlek komunističkog sadržaja koja je ranije pisala Ivanu Lotaru, radniku iz Varaždina, rodom iz Đelekovca, osuđenome 1936. na dvije godine zatvora zbor rasturanja komunističkih letaka. Nakon toga je bio protjeran iz Varaždina u Đelekovec. Kasnije je živio u Torčecu. Kata Pavlek bila je aktivna predsjednica ženske organizacije HSS-a Hrvatsko srce, ali družeći se s Lotarom je i »sama postala komunist« te je na zahtjev đelekovečkog tajnika HSS-a maknuta s predsjedničkog položaja u Hrvatskom srcu i stavljena pod nadzor.¹⁴⁷

Anđela Pavlek je u svojim uspomenu zapisala za međuratni Đelekovec: »...tu su još za stare Jugoslavije prodirale napredne ideje radničkog pokreta. U Zagrebu živjeli su Đelekovčani obučarski radnik Vidatić Blaž, Čoklica Drago i Đureta Franjo. Oni su bili organizovani komunisti, i zahvaljujući njima, davno prije rata selo Đelekovec bilo je široko poprište gdje je radnički pokret imao svog oslonca. Istovremeno na selo se djelovalo i iz pravca Varaždina, gdje je radnički pokret bio jak, naročito među tekstilnim radnicima tvornice 'Tivar' gdje je radio Lončar Ivan iz Đelekovca, koji je uz naprijed spomenute drugove iz Zagreba s nekoliko komunista iz Varaždina, također pozitivno djelovao na selo Đelekovec. Korištene su sve društvene organizacije preko kojih su se provodile napredne ideje radničkog pokreta... U to vrijeme sagrađen je i društveni dom gdje se taj društveni život odvijao. U selu se raspacavala radnička štampa, sakupljala Crvena pomoć, prilozi za španjolske borce, održavani su ilegalni sastanci... Napominjem da je Vidatić Blaž bio uhapšen i strijeljan u Kerestincu 1941. g.«¹⁴⁸

Preko Đure Imbrišaka s partijskom ćelijom u Koprivnici imali su veze: Franjo Pandurić, Ivan Lončar Đan i Ivan Virius iz Đelekovca vjerojatno još oko 1938. godine. Tijekom 1940. su, prema sjećanjima sekretara kotarskog komiteta Komunističke partije Hrvatske (KPH) Koprivnice (formiranog 1939.) Tome Gregureka (koje prenosi Ante Dobrila), iz Đelekovca bili članovi KPH Franjo Pandurić, Ivan Virius i Ivan Lončar Đan.¹⁴⁹

SUMMARY

Based on the available sources and literature, the author deals political situation in Imbriovec and Đelekovec in the period 1918-1941.

¹⁴⁷ HDA, Grupa II, inv. br. 360; Z. Dizdar, Politika ljevice na području Koprivnice od 1929. do 1941. godine, Podravski zbornik, sv. 28, Koprivnica 2002., str. 195.

¹⁴⁸ B. Loborec, Sudjelovanje žena koprivničkog kraja u NOB-u (prilozi za povijest NOB-a), Podravski zbornik, n. dj., str. 66-67.

¹⁴⁹ A. Dobrila, Partijski rad u kotaru Koprivnica između dva rata, Podravski zbornik, sv. 2, Koprivnica 1976., str. 43.